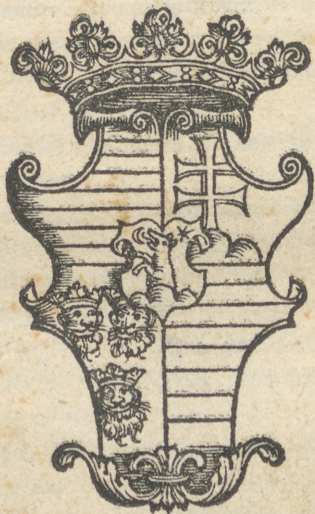

SENTENTIAE

EX LIBRIS PANDECTA
RVM IVRIS CIVILIS
DECERPTAE.

M. D. XXXIX.

SENTENTIAE

EX LIBRIS PANDORA
RVM IVRIS CIVILIS
DECEMBER

M. D. XXXIX

SENTENTIAE EX PANDECTIS
IUSTINIANI DECERTAE.

EX LIBRO I.

Ius est ars boni et æqui. Quæ æquum ab iniquo
separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos
non solum metu pœnarum, uerum præmiorũ quoq;
exhortatione efficiere cupientes, ueram philosophiam
non simulatam affectamus.

Est autem ius tripartitum. ius naturale, ius gen-
tium, & ius ciuile.

Ius naturale, est quod natura omnia animalia do-
cuit. ut procreationem, educationem, pietatem, gra-
tiam, uindictionem, obseruantiam, fidem.

Ius gentium, est quod naturalis ratio inter omnes
homines constituit. ut religio, pactum, iudicium,
societas, contractus, depositum, mutuum, induciæ,
dominia, postliminia, &c.

Ius ciuile, quod quisq; populus ipse sibi constituit.
id in legibus, senatusconsultis, plebisatis, decretis
prinapum, autoritate prudentium, more æqui-
tateq; consistit.

Iustitiã, est constans & perpetua uoluntas, ius su-
um cuiq; tribuens.

Iuris præcepta sunt hæc. Honestè uiuere, Alterũ

non ledere, ius suum cuiq; tribuere.

Iuris prudentia, est diuinarum atq; humanarum rerum notitia, iusti atq; iniusti scientia,

Lex, est commune præceptum, uirorum prudentium consultum, delictorū quæ sponte contrahuntur coeratio, communis reipub. sponsio.

Ex his quæ forte uno aliquo casu accidere possūt, iura non constituuntur.

Legis uirtus est, imperare, uetare, permittere, et punire.

Iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.

Neq; leges, neq; senatusconsulta ita scribi possūt, ut omnes casus, q; quandoq; inaderint, comprehendātur; sed sufficiat ea quæ plerunq; accidunt, contineri.

Quoties lege aliquid unum uel alterum est introductum, bona occasio est & cætera, quæ tendunt ad eandem utilitatem, uel interpretatione, uel arte iurisdictione suppleri.

Quod contra rationem iuris receptum est, non est producendum ad consequentias.

In his, quæ contra rationem iuris constituta sunt, non possumus sequi regulam iuris.

Ius singulare, est quod contra tenorem rationis propter aliquam utilitatem auctoritate constituentis introductum est.

Sare leges, non est uerba earum tenere, sed uim
ac potestatem.

Benignius leges interpretandæ sunt, quo uolun-
tas earum conseruetur.

In ambigua uocæ legis ea potius accipienda est si-
gnificatio, quæ uitio caret: presertim cum etiam uo-
luntas legis ex hoc colligi possit.

Non omnium quæ à maioribus constituta sunt, ra-
tio reddi potest.

Rationes eorū quæ constituuntur, inquire non oportet: alioquin multa ex his quæ æta sunt, subuertuntur.

Cum lex in præteritū qd indulget, in futurū uetat

Minime sunt mutanda, quæ interpretationem æ-
tam semper habuerunt.

Inauile est, nisi tota lege perspecta, una aliqua par-
ticipula eius proposita, iudicare uel respondere.

Nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur,
ut quæ salubriter pro utilitate hominum introdu-
cuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipso-
rum commodum producamus ad seueritatem.

Non est nouum, ut priores leges ad posteriores
trahantur,

Quoniam antiquiores leges, ad posteriores trahi
usitatum est, semper quasi hoc legibus inesse credi
oportet, ut ad eas quoq; personas, et ad eas res per-
tineant, quæ quandoq; similes erunt.

Sed et posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrarie sint: idq; multis argumentis probatur.

Contra legem facit, qui id facit, quod lex prohibet: in fraudem uero legis facit, qui saluis uerbis legis, sententiam eius arcumuenit.

De quibus causis scriptis legibus non utimur, id custodiri oportet, quod moribus & consuetudine in-
troducitur: & si qua in re hoc defecerit, tunc quod proximum & consequens ei est.

Leges non solum suffragio legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogantur,

Diuturna consuetudo pro iure & lege, in his que non ex scripto descendunt, obseruari solet.

Cum de consuetudine confidere quis uidetur, explorandum, an etiam contradicte aliquando iudicio consuetudo firmata sit.

Magnae auctoritatis hoc ius habetur, quod in tantum probatum est, ut non fuerit necesse scripto id comprehendere.

Si de interpretatione legis queratur, in primis inspicendum est, quo iure auitas retro in eiusmodi casibus usa fuit. Optima enim est legum interpretatio consuetudo.

In ambiguitatibus, que ex legibus proficiantur, consuetudo aut rerum perpetuo similiter iudicatarum auctoritas uim legis obtinere debet.

Quod non ratione introductum est, sed errore pri-
mum, deinde consuetudine obtentum, in alijs simi-
bus non obtinet.

Quod principi placuit, legis habet vigorem: idq[ue]
constitutionem appellamus.

In rebus nouis constituendis euidentis esse utilitas de-
bet, ut recedatur ab eo iure, quod iam diu æquum
uisum est.

Qui in utero est, perinde ac si in rebus humanis
esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus
queritur.

Mulier prægnans ultimo supplicio damnata serua-
ri debet, donec partum edat.

Cum legitime nuptiæ factæ sunt, patrem libert
sequuntur: uulgo quæritus matrem sequitur.

Qui furere cepit, & statum et dignitatem in qua
fuit, & rei suæ dominium retinet.

Si qua poena paterfamilias fuerit affectus, sine du-
bio nepos filij loco succedit.

Filiusfamilias in publicis causis loco patrisfamilias
habetur.

Vbi officia non sunt repugnantia, unus potest ui-
uam duorum sustinere.

Finis patris adoptiui potestate, nullum ex pristi-
no iure retinetur uestigium.

Si paterfamilias adoptatus sit, omnia quæ eius su-

erunt, tanto iure ad eum transeunt, qui adoptant.

Adoptio in his personis locum habet, in quibus etiam natura potest habere.

Ex adoptino natus, adoptiui locum obtinet in iure quili.

Non potest filius, qui in potestate patris est, ullo modo compellere eum, ne sit in potestate.

Onera eius qui in adoptionem datus est, ad patrem adoptiuum transferuntur.

Qui indignus est inferiori ordine, indignior est superiore.

Veritas rerum erroribus gestorum non uitatur: et ideo praeses id sequatur, quod conuenit eum ex fide eorum quae probantur, sequi.

Prætextu humanæ fragilitatis delictum decipientis in periculo hominis, innoxium esse non debet.

Mandatam sibi iurisdictionem mandare alteri neminem posse, manifestum est.

EX LIBRO II.

Cui iurisdictione data est, ei quoque concessa esse uidentur, sine quibus iurisdictione explicari non potuit.

Qui iurisdictione praest, neque sibi ius dicere debet, neque ceteris quos secum habet.

Si per errorem alius pro alio praetor fuerit aditus, nihil ualet, quod actum est.

Non con

Non consentiunt, qui errant: nihil enim tam con-
trariū consensui quā error, qui imperitiam detegit.

Mutatio iudicis post sententiam, prioris iudicis iu-
risdictionem non impedit.

Extra territorium ius dicenti impune nō paretur.
Idem et si supra iurisdictionē suam uelit ius dicere.

Qui aliquid noui iuris in quenq̄ stauerit, is quan-
doq; aduersario postulante eodem iure uti debet.

Quod quis in alterius persona æquum esse credi-
dit, id in ipsius quoq; persona ualere patitur.

Omnibus magistratibus secundū ius potestatis suæ
concessum est, iurisdictionem suam defendere pœnali
iudicio.

Is uidetur ius dicenti non obtemperasse, quā quod
extremum est in iurisdictione non fecit.

Eas personas, quibus reuerentiā præstanda est, si-
ne iussu prætoris in ius uocare non possumus.

Qui de duobus copulatiuis unum fecit, nihil fecisse
uidetur.

Si quis in ius uocatus nō ierit, ex causa à cōpeten-
te iudice multa pro iurisdictione iudicis dānabitur.

Si nihil interest actoris, eo tempore in ius aduer-
sarium non uenisse, pœna remittitur.

Ne quis eū, qui in ius uocabitur, uā eximat: neue
dolo malo faciat, quo magis eximatur.

Probationes debent necessariō concludere, ut con-

demnatio sequi possit.

Fideiussor iudicio sistendi causa, locuples iubetur dari, non tantum in facultatibus, sed etiam ex conueniendi facilitate.

In fideiussorem, qui aliquem iudicio sisti promiserit, tanti, quanti ea res erit, actionem dat praetor.

Quoties iustose cautum uel satisfdatum est, non uidetur cautum.

Possessores immobilium rerum satisfacere non compelluntur.

Qui iurato promisit iudicio sisti, non uidetur peccasse, si ex concessa causa hoc deseruerit.

Si plures dolo fecerint, omnes tenentur: sed si unus praestiterit poenam, ceteri liberabuntur, cum nihil intersit.

Propter dolum alienum nec reus lucrum faciat, nec actor damno afficiatur.

Si quis iusto impedimento prohibitus, in iudicio sistere non potuit, exceptione adiuuatur.

Exceptio superueniens reo, prodest fideiussori.

Ubi est dies et conditio, expectatur dies, licet conditio euenerit.

Ne quis mestium uindictiarumque tempore aduersarium cogat ad iudicium uenire, nisi dilatio actionem sit peremptura.

Praetoris factum iuri derogare non oportet.

Qua quisque actione agere uolet, eam prius ede-

re debet, ut proinde sciat reus, utrum cedere, an con-
tendere debeat.

Nihil tam congruum fidei humanae, quam ea serua-
re, quae inter eos placuerunt.

Si ut maleficium fiat, promissum sit, nulla est obli-
gatio ex hac conventionē.

Si plures sint, qui eandem habent actionem, uni-
us loco habentur.

Quaedam actiones per pactum ipso iure tollun-
tur, ut iniuriarum, item furti.

Pacta quae turpem causam continent, aut à iure
communi remota sunt, rata non habentur.

Si acceptilatio inutilis fuit, tracta pactione id actū
videtur, ne peteretur.

Ius publicum priuatorū pactis mutari non potest.

Pactio obscura uel ambigua uenditori & qui loca-
uit, nocet, in quorum fuit potestate legem a pertius
conscribere.

In traditionibus rerum quodcumq; pactum sit, id
ualere manifestissimum est.

Pactum personale non extenditur ad haeredes.

Non est in mora, qui potest exceptione legitima
se tueri.

Semel acquisita fideiussori exceptio pacti, ulterius
inuito extorqueri non potest.

Si praetor aditus atra causae cognitionem transig-

*altravati à latipis
ut promissis dicitur
ab ipso de fideiussori
causa data.*

permiserit, transactio nullius erit momenti.

Transactio quæcumq; sit, de his tantū, de quibus inter conuenientes placuit, interposita creditur.

EX LIBRO III.

Sententia iudicis quæ diminutionem status nō continet, extra territorium iudicis suū effectū non porrigit.

Si quis alieno nomine condemnatus fuerit, non laborat infamia.

Pœna grauior ultra legem imposita, existimationem conseruat.

Non oportet ex sententia (siue iusta siue iniusta) pro alio habita, allum prægrauari.

Publicæ utile est, absentes à quibuscumq; defendi.

Cuius nomine quis actionem sibi dari postulauerit, is cum iuri boni arbitrato defendat.

Qui nomine alieno agit, id ratum habiturū eum, ad quem ea res pertinebit, cauere debet.

Qui proprio nomine iudiciū accepit, si uelit procuratorem dare, in quem actor transferat iudiciū, audiri debet.

Litis impendia bona fide facta, uel ab actoris procuratore, uel rei, debere ei restitui, æquitas suadet.

Ignorantis domini conditio deterior per procuratorem fieri non debet.

Quacūq; ratione procurator tuus à me liberatus

est, id tibi prodesse debet.

Procurator qui pro domino uinculum obligationis suscepit, onus eius frustra reasat.

Si reus paratus sit ante litem contestatã pecuniam soluere, iniquum est, cogi eum iudicium accipere.

Si quid uniuersitati debetur, singulis non debetur, nec quod debet uniuersitas, singuli debent.

Si quis absentis negotia gesserit, licet ignorantis, tamen quicquid utiliter in rem eius impenderit, uel etiam si se in rem absentis aliam obligauerit, habet eo nomine actionem.

Gestor negotiorũ ampliores q̃ oportuit, fructus cõsecutus, totũ præstare debet, licet petere nõ potuerit.

Qui negotium ab alio q̃uis male gestum, probauerit, non habet eo nomine actionem: quia semel probatum reprobati non potest.

Etiam is negotiorũ gestorum habet actionem, qui utiliter negotia gessit, licet euentus non sit secutus.

Qui negotia absentis & ignorantis gerit, & culpam & dolum præstare debet.

Negotiorum gestor non tenetur de casu, nisi præcedat culpa.

Si quis aliena negotia gerens, plus quã oportet, impenderit, recuperabit id quod præstari debuit.

Sumptus uoluptatis causa, seu pietatis respectu facti, repeti non possunt.

Soluendo quisq; pro alio, licet invito & ignorante, liberat eum. Quod autem alicui debetur, alius sine uoluntate eius non potest iure exigere.

Alienam conditionem meliorem, etiam ignorantis & inuiti, facere possumus, deteriore non possumus.

Actio negotiorum gestorum illi datur, cuius interest hoc iudicio experiri.

Lege Iulia repetundarū tenetur, qui ob negotium faciendū uel nō faciendū per calūniā, pecuniā accepit.

Turpia lucra etiam ab heredibus extorqueri debent, licet crimina extinguantur.

EX LIBRO IIII.

Homines uel lapsi, uel circumscripti, siue metu, siue calliditate, siue etate, siue absentia, aut per ita factum errorem inaderunt in captiōem, causa cognita à prætore in integrum restituntur.

Nemo uidetur rem perdidisse, qui in integrum restitui potest.

Omniū, qui ipsi potuerunt restitui in integrum, successores in integrum restitui possunt.

Deceptis sine culpa sua (maxime si fraus ab aduersario interuenerit) succiori oportebit.

Quod ui metusue causa gestum erit, nullo tempore ratum habetur.

Cui res metus causa tradita est, non solū reddere,

uerum etiam de dolo reponere debet.

In alterius præmiū uerti, alienū metū non oportet

Quæ dolo malo facta esse dicuntur, si de his rebus alia actio non erit, & iusta causa esse uidebitur, iudicium dabo.

Quod semel est iuramento deasum, ratione peritij retractari non oportet.

In eum qui dolum commisit, in id quod locupletior est, perpetuò danda est in factum actio.

Si duo dolo malo fecerint, inuicē de dolo nō agēt

Quod cum minore q̄ uiginti quinq; annorū natu gestū esse dicitur, utiq; quæ ea res erit animaduertā.

Si quis maior factus comprobauerit, quod minor gesserat, restitutio cessat.

Omnis ætatis hominibus restauratio eremodicij præstari debet, si se doceant ex iusta causa abfuisse.

Non autem passim minoribus subuenitur, sed causa cognita, si capti esse proponantur.

Non restituetur, qui sobrie rem suā administrans, occasione damni non inconsulte accidentis, sed factis uelit restitui.

Non enim euentus damni restitutionem indulget, sed inconsulta fatalitas.

Vbi restitutio datur, posterior emptor reuerti ad auctorem suum poterit.

In iuriarū iudiciū semel omisum, repeti nō potest.

*in dolo de factis
vel causa de iure*

Non fit etatis exasatio aduersus præcepta legū
ei, qui dum leges inuocat, contra eas committit.

Vnicuiq; licet contemnere hæc, quæ pro se intro-
ducta sunt.

Prætor minorem in integrum restituere potest, eti-
am contra suam, vel decessoris sui sententiam.

Qui, posteaquid cum his actum contractumue
sit, capite minuti esse dicentur, in eos perinde, quasi
id factum non sit, iudicium dabo.

Capitis deminutio priuati hominis et familie eius
iura, non ciuitatis amittit.

Eas obligationes, quæ naturalem præstationē ha-
bere intelliguntur, palā est capitis deminutione non
perire. Quia ciuilis ratio naturalia iura corrumpere
non potest.

Si ciuis quid de bonis, cum is metu aut sine dolo
reipublicæ, aut alia iusta causa abesset: siue in uinculis,
seruitute, hostiumue potestate esset, deminutum
esse dicetur, iure postliminijs in integrum restituam.

Non autem negligentibus subuenitur, sed necessitate
rerum impeditis.

Rei duntaxat persequendæ, non etiā lucri faciendæ
gratia, restitutionis auxilium maioribus datur.

Quotiescunq; aliquis ex necessitate, non ex uoluntate
absuit, diu oportet, ei subueniendum.

Absens in aliqua re latus non restituitur, in qua
etiam

etiam si non abfisset, damnum erat passurus.

Nullius causa deterior fieri debet, ex alieno facto.

Si quis alienando rem, alium nobis aduersarium suo loco in fraudem nostram substituerit, in factum actione tenebitur.

Qui arbitrium poena compromissa receperit, sententiam dicere compelletur.

Arbiter, etsi errauerit in sententia dicenda, corrigere eam non potest, quando arbiter esse desierit.

Si quis litigatorum defuerit, quia per eum factum est, quo minus arbitretur, poena committitur.

Nautæ, caupones, stabularij, uectores, quod cuiusq; saluum fore receperint, nisi restituant, in eos iudicium dabo.

EX LIBRO V.

Inter consentientes cuiusuis iudicis qui tribunali præest, uel aliã iurisdictionẽ habet, est iurisdictio.

Omnem obligationem pro contractu habendam, existimandum est.

In confessum non est ferenda sententia, sed danda est ei dilatio ad soluendum.

Non potest uideri in iudiciũ uenisse id, quod post iudiciũ acceptum accidit.

Vbi ceptum est semel iudiciũ, ibi et finem accipere debet.

Non quicquid iudicis potestati permittitur, id subij
atur iuris necessitati.

Iudex si quid aduersus legis præceptum in iudican
do dolo malo prætermiserit, legem offendit.

Obseruandum est, ne is iudex detur, quem altera
nominatim pars petit: id enim iniqui exempli est.

Per minorem causam maiori cognitioni præiudicium
fieri non oportet: maior enim questio minorem
causam ad se trahit.

Inter litigantes non aliter lis expediri potest, quàm
si alter petitor, alter possessor sit.

Si quis intentione ambigua, uel oratione usus sit,
id quod utilius ei est, accipiendum est.

In peremptorio edicto is qui edit, etiam absente di
uersa parte cognoscat et pronunciat.

De qua re cognouerit iudex, pronuciare quoque
cogendus erit.

Sententia ex falsis allegationibus contra absentem
lata, est ipso iure nulla.

Cuius rei species eadem consistit, rem quoque eandem
esse existimandum.

Eum, quem temere aduersarium in iudicium uoca
sse constiterit, uitalia litisque sumptus aduersario suo
reddere oportebit.

In officiosum testamentum dicere hoc est, allegare,
quare exheredari uel præteriri non debuerit.

Non est consentiendum parentibus, qui iniuriam
aduersus liberos suos testamento induant.

Si instituta accusatione, de lite pacto transactū est,
nec fides ab altera parte transactioni præstetur, ac-
toris causam integram esse placuit.

Quāuis instituta inoffiāosi testamenti accusatione,
res transactione deāsa sit, tamen testamētum in suo
iure manet.

Eorum iudiciorum, quæ de hereditatis petitione
sunt, ea autoritas est, ut nihil in præiudicium eius
fieri debeat.

Legitimam hereditatem vindicare nō prohibetur
is, qui cum ignorabat uires testamenti, iudicium de
functi secutus est.

Non solum ea, quæ mortis tempore fuerint, sed
si qua postea augmenta hereditati accesserint, ueni-
unt in hereditatis petitione.

Bonæ fidei possessores in id duntaxat tenentur, in
quo locupletiores facti sunt.

EX LIBRO VI.

Cum in rem agitur, si de corpore cōueniat, error
autem sit in uocabulo, recte actum esse uidetur.

Si res mobilis petita sit, aut ibi restitui debet, ubi
res est, aut ubi agitur.

Si quis rem ex necessitate distraxit, fortassis huic

officio iudicis succurratur, ut præcum duntaxat debeat restituere.

Qui uindicat totum, per exceptionē doli cogitur præcum eius quod accessit, dare.

Quæcūq; alijs iuncta siue adiecta accessionis loco cedit, ea quædiu coheret, dominus uindicare nō potest.

Qui in rem conuenitur, etiam culpæ nomine condemnatur.

Bonæ fidei possessor etiam fructus deductis impensis petitori restituere debet.

Non propterea quis, quod alij rem uindicanti, tunc ignorās suā esse, assistebat, dominū suū amisit.

Quod infans uel furiosus possessor perdidit uel corrupit, impunitum est.

Cum in rem agitur, eorum quoq; quæ usui, non fructui sunt, restitui fructus certum est.

Possessori debet restitui præcum à domino, quod est in eius utilitatem uersum, habita tamen fructuum compensatione.

Qui nō potest restituere, nec dolo sciat quo minus possit, non pluris quàm res est, condemnandus est.

Publiciana in rem actio. Si quis id quod traditur ex iusta causa à non domino, & nondum usucaptum petet, iudicium dabo.

Ei soli nocere debet iusiurandum, qui detulit.

EX LIBRO VII.

Ususfructus, est ius in corpore, quo sublato, et ipsum tolli necesse est.

Ne in uniuersum inutiles essent proprietates, placuit certis modis extinguere usumfructum, et ad proprietatem reuerti.

Ususfructu legato, omnis fructus rei ad fructuariū pertinet, sic tamen, ut iuri boni arbitratu fruatur.

Qua ratione retinetur à proprietario possessio; pari ratione etiam usumfructus retinetur.

Res sub conditione legata, interim heredis est, existente autem conditione, ad legatarium transit.

Si cuius rei usumfructus legatus fuerit, potest dominus in ea re satisfactionem desiderare.

Fructuarius causam proprietatis deteriores facere non debet, meliorem facere potest.

Proprietarius nec seruitutem imponere fundo potest, nec amittere seruitutem.

Qui preco fruatur, non minus habere intelligitur, quam qui primapali re utitur fruatur.

Impendia in rem, cuius usumfructus ad aliquem pertinet, ad eum respicere natura manifestum est.

Cui usumfructus legatus est, etiam inuito herede eum extraneo uendere potest.

Quoties usumfructus pluribus coniunctim legatus

est, inter fructuarios est ius accrescendi.

Cum primus non inueniet alterum cum, qui sibi concurret, solus utatur in totum.

Toties ius accrescendi est, quoties à duobus qui in solidum habuerunt, concursu diuisus est.

Dies ususfructus legati non prius cedit, quam hæreditas adeatur.

Neg: ususfructus, neq: seruitutes prædiorum domini mutatione amittuntur.

Ususfructus legatus adminicularis eget, sine quibus uti frui quis non potest.

Cui usus relictus est, uti potest, frui uero non potest.

Usuarie rei speciem is, cuius proprietas est, nullo modo commutare potest.

EX LIBRO VIII.

Vnus ex dominis communium ædium seruitutem imponere non potest.

Seruitutem non ea natura est, ut aliquid faciat quis, sed ut patiat, aut non faciat aliquid.

Lira seruitutis prædiorum, certo tempore non utendo pereunt, si uianus simul libertatem usucipiat.

Qui non consentit, uidetur contradicere.

Pactio obscura interpretatur contra profertentem.

Omnes seruitutes prædiorum perpetuas causas habere debent, alioqui consistere non possunt.

Libertas seruitutis usucipitur, si dominium rei ser-
uientis obtineatur.

Cui conceditur aliquid, uidetur concedi omnia, si-
ne quibus illud esse non potest.

Quod ius aliquis non negligentia aut culpa sua
amisit, id ei restitui debet.

Qd' humani iuris esse desijt, seruitutē non reāpit.

Cum fundus fundo seruit, uendito quoq; fundo
seruitutes sequuntur.

Bona fides contractus, legem seruari uenditionis
exposat.

In omnibus ferē seruitutibus resectio ad eum perti-
net, q sibi seruitutē asserit, nō ad eū, cuius res seruit.

In suo aliaui hactenus facere licet, quatenus nihil
in alienum immittat.

Quod quis alium facientem prohibere ex officio
necesse habuit, id ipse committere non debuit.

Si quis ē socijs litem perdidit culpa sua, non est
aequum hoc ceteris damno esse.

Qui permittit aedificari in loco seruiente, ius ser-
uitutis amittit.

Cum uia publica fluminis impetu uel ruina amissa
est, uianus proximus uiam prestare debet.

EX LIBRO IX.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicitur, aut dandi

quod nocuit, aut aestimatio noxiæ offerenda.

Lex Aquilia. Qui seruum alienum, uel peudem iniuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum æs dare domino damnas esto.

Aduersus periculum naturalis ratio permittit se defendere.

Imperitia, negligentia, infirmitas, nimia seuitia, iustus quoq; noxius culpæ assignantur.

Affectare quis non debet, in quo uel intelligit, uel intelligere debet, infirmitatem suam alij periculo sam futuram.

Si alius tenuit, alius interemit, is qui tenuit, quasi mortis causam præbuit, in factum actione tenetur.

Si cum uno ex pluribus reis agatur, ceteri non liberantur: nam quod alius præstitit, alium non liberat, cum sit poena.

In actione aduersus confitentem, iudex non rei iudicande, sed aestimande datur: nam nullæ partes iudicantis in confitentes sunt.

Quando factum excedit uoluntatem, tenetur quis de toto facto, non inspecto proposito uoluntatis.

Etiã qui occasionem præstat, ipse damnus factus esse uidetur.

Culpa est, cum quod diligenter prouideri potuit, non fuit prouisum, aut tunc denunciatum est, cum periculum euitari non potuit.

Repudiante

Repudiante legatario legatum, hæredis est actio,
perinde ac si legatum non esset.

Qui cum aliter tueri se non possent, damnum culpa dederunt, innoxij sunt. Vim enim ui defendere, omnes leges, omniaq; iura permittunt.

Vnde in eum locū, quo uulgò iter fiet, uel in quo consistetur, deiectum uel effusum quid erit, quantum ex ea re damnum datum factumue erit, in eum qui ibi habitauit in duplum iudicium dabo.

Ne quis in subgrunda protectoue supra eum locum, quo uulgò iter fiet, inue quo consistetur, id positum habeat, cuius casus nocere ai possit.

Habitator suam suorumue culpā præstare debet.

Qui dolo facit quo minus possit, uidetur posse.

Beneficium unius, non extenuat maleficiū alterius.

Quod unus è socijs ratione rei communis consequitur, alteri communicare tenetur.

EX LIBRO X.

Iudicium finium regundorū permittitur, ut ubi nõ possit dirimere fines, adiudicatione controuersia dirimat.

Cum ex alterutrius prædio alij adiudicatur, is cui adiudicatur, certa pecunia condemnandus est.

In iudicio finium regundorum, etiam eius ratio fit quod interest.

Que quis in hereditate quasi hæres, dolo aut

culpa fecit, in iudicium familiae erascundae ueniunt.

Non potest uno iudicio res iudicata in partem ualere, in partem non ualere.

Quod quis ex causa iudicati indebitum soluit, rei ueritate cognita, repetere non potest.

Vbi diuisio perdifficilis est, potest iudex in unius personam totam adiudicationem & condemnationem conferre.

Sicut ipsius rei diuisio uenit in communi diuidendo iudicio, ita etiam praestationes ueniunt.

Eum qui communi nomine aliquid fecit, neque lucrum neque damnum ex eo sentire oportet.

Vnus ex ijs, qui rem communem habent, potest alios ad diuisionem etiam inuitos prouocare.

Ultra id, quod in iudicium deductum est, excedere potestas iudicis non potest.

Iudicem in praedijs diuidendis, quod omnibus utilissimum est, uel quod malunt litigatores, exequi conuenit.

In re communi nemo dominorum iure facere quicquam inuito altero potest: in re enim pari potior est causa prohibentis.

Reus contumax per in litem iusiurandum petitori damnari potest, ei iudice quantitatem taxante.

Qui depositam, uel commodatam, uel locatam, uel pignori rem accepit, ad exhibendum tenetur.

Qui dolo malo facit, quo minus possideret, ad exhibendum tenebitur.

Ad exhibendum possunt agere omnes, quorum interest.

Non oportet ius civile calūniari, neque uerba eius captare: sed qua mente quid dicatur, animaduertere.

EX LIBRO XI.

Nemo cogitur ante iudicium de suo iure aliquid respondere.

Qui interrogatur in iure, ad deliberandū tempus impetrare debet: quia si perperam confessus fuerit, incommodo afficietur.

Omnino non respondisse uidetur, et qui ad interrogatum non respondit.

Ex causa iusti erroris potest quis confessionem suā reuocare.

Exceptionibus legitimis etiam is uti potest, qui ex sua responsione conuenitur.

Si quis sine dolo malo, culpa tamen respondit, absolui debet, nisi culpa dolo proxima sit.

Confessiones ita demum ratae sunt, si id quod in confessione uenit, et ius et natura recipere potest.

Qui seruum alienum recepisse, persuasisse quid ei dicatur dolo malo, quo eum deteriore faceret, in eum quanti ea res erit, in duplum iudicium dabo.

Si quis eum, apud quē in alea lusum esse dicitur, uerberauerit, damnum ei dederit, siue qd eo tēpore domo eius subtractum erit, iudicium non dabo.

In eū qui alea ludendae causa uim intulerit, utiq; quae res erit, animaduertam.

Si mensor falsum modum dixerit, in factum actione conuenietur.

Quod funeris causa sumptus factum erit, eius recuperandi nomine in eum, ad quem ea res pertinet, iudicium dabo.

Impensa funeris semper ex hereditate deducitur, quae etiam omne creditum solet praecedere, cum bona soluendo non sunt.

Negat lex Regia, mulierem quae praegnantis mortua sit, humari ante, quam partus ei exadatur: is qui contra fecerit, spem animantis cum grauida peremisse uidetur.

EX LIBRO XII.

In contrahendo quod agitur, pro cauto habendum est.

Si depositum fiat gratia recipientis, ad eum spectat periculum.

Certi conditio competit ex omni causa, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur.

Periculum nominum ad eum, cuius culpa deterius

factum probari potest, pertinet.

Si is cum quo agetur, conditione delata iurauerit, oneribus actionum se liberabit.

Non debet alij nocere, quod inter alios actū est.

Is à quo iusiurandum petetur, soluere aut iurare cogendus est, nisi malit iusiurandum referre,

Dolus aut contumacia non restituentis punitur, quanti in litem iurauerit actor.

Si ob rem non inhonestam data sit pecunia, causa secuta, repetitio cessat.

Donatio ob causam facta, causa non secuta, potest repeti conditione.

Ex ea stipulatione, quæ per vim extorta est, si ex acta esset pecunia, repetitionem esse constat.

Quod indebitum per errorem soluitur, aut ipsum, aut tantundem repetitur.

Is qui plus quàm debet, per errorem creditori cauerit, indebiti promissi habet conditionem.

Qui ob rem non defensam soluerit (quãuis postea defendere paratus est) non repetet, quod soluit.

Repetitio nulla est ab eo, qui suū recipit, tametsi ab alio quàm à uero debitore, solutum est.

Quod quis sciens indebitum dedit hac mente, ut postea repeteret, repeteri non potest.

Ex omnibus causis quæ iure non ualuerunt, uel non habuerunt effectum, secuta per errorem soluti-

one, conditioni locus erit.

Quod alterius apud alterum sine causa deprehenditur, reuocari consuevit.

Duobus idem debitum soluentibus, ultimo soluenti repetitio conceditur.

Qui sine causa obligantur, incerti conditione consequi possunt, ut liberentur.

EX LIBRO XIII.

In re furtiua soli domino conditio competit, in eum qui fecit, aut heredem eius.

Neque furti actio per conditionem, neque conditio per furti actionem consumitur.

Furtum fit, cum quis indebitum sciens acceperit.

Qui promisit aliquid certo loco, si in eo non reperitur, potest ubique conueniri.

Petitor electionem habet, ubi petat, reus ubi soluat, sed ante petitionem.

Qui certo loco dare promittit, nullo alio loco, quam in quo promisit, soluere inuito stipulatore potest.

Qui pecuniam debitam constituit, creditori obligatus tenebitur.

Si quis plus debito constituat se soluturum, in quantitatem debiti tantummodo tenetur.

Ubi quis pro alio constituit se soluturum, adhuc is pro quo constituit, obligatus manet.

In quibus contractibus tam dantis quam accipien-
tis utilitas uertitur, & dolus & culpa praestatur.

Qui rem commodatam accipit, si culpa fecit dete-
riorem, tenebitur ad praestandum quod interest.

Ad eum ad quem res non pertinet, commodum non
spectabit.

Voluntatis est suscipere mandatum, necessitatis
est consummare.

In rebus commodatis non praestantur casus, quibus
resisti non potest.

Impense naturali ratione ad eum pertinent, qui
utendum aliquid accipit.

Ad eos qui seruandum aliquid conducant, aut uten-
dum accipiunt, damnum iniuria ab alio datum non
pertinet.

Si qua pecunia sua die soluta non erit, statim con-
petit pacti conuentio.

Aliena res potest domino uolente, uel ratum ha-
bente, pignori obligari.

Dispicendum à iudice, ut neq; onerosus creditor
audiatur, neq; delicatus debitor.

Soluta pecunia, creditor possessionem pignoris,
quae corporalis apud eum fuit, restituere debet.

EX LIBRO XIII.

Lex Rhodia. Leuandae nauis gratia iactus merca

um factus, omnium contributione sarari debet.

Aequissimum est, commune detrimentum fieri eorum, qui propter amissas res aliorum cosecati sunt, ut merces suas saluas haberent.

Res leuandae nauis gratia proiecta, domini manet, nec fit apprehendentis: quia pro derelicto non habetur.

Consuetudo, cui lex non aduersatur, potest seruari.

Casus superueniens exasat à praecedente culpa, & difficultas superueniens exasat à poena.

Sicut commoda sentiuntur ex contractu institorum, ita etiam obligamur ex contractibus ipsorum & conuenimur.

Si conditio praepositionis institoris non seruetur, dominus non tenetur, nisi possit uariatio imputari.

Quod quisque in re communi praestiterit, eius partem societatis iure consequetur.

Si quis denūciauerit, ne seruo à se praeposito cre datur, exceptionem habebit.

Institor non obligat dominum, nisi in id, ad quod est praepositus.

Merx pecaliaris, etiam si nihil sit in peculio serui, dominum tributoria obligat, si sciente eo negociabitur.

Qui contraxit cum eo, qui in aliena potestate fuit, in quantum ex bono & equo res patitur, suum consequatur.

Senatus

Senatusconsultum Macedonianum. Ei qui filiofamilias mutua pecunia inuito patre dedit, etiam post mortem parentis eius, cuius in potestate fuit, actio petitiōq; negatur.

Communis opinio quem exasat: & presumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

EX LIBRO XV.

Si quod negotium cum eo, qui in alterius potestate est, gestum erit, in eum, cuius in potestate fuit, de peculio actionem dabo.

Peculium, deducto quod domino debetur, computandum est, quia praeuenisse dominus, & cum seruo suo egisse creditur.

De peculio non deducatur, quod aliunde quis consequi potest alia actione.

Emptor ex dolo uenditoris non tenebitur, nec haeres uel alius successor, nisi in id quod ad eum peruenit.

Iniquum est, in plures aduersarios distringi eum, qui cum uno contraxit.

Is qui semel de peculio egit, rursus aucto peculio de residuo debiti agere potest.

Si quis cum filiofamilias contraxerit, duos habet debitores, filium in solidum, & patrem duntaxat de peculio.

Si hi qui in potestate sunt aliena, nihil in peculio habeant, in solidum tamen tenentur, qui eos habent

in potestate, si in rem eorum, quod acceptum est,
conuersum sit.

Si plures eandem rem petant, melior est conditio
occupantis.

Ex iussu domini uel patris, in solidum aduersus
eum iudiciū datur, nam quodāmodo cum eo contra
himus, qui iubet.

Qui mandatum, antequam contractum esset, con
traria uoluntate reuocauit, non tenebitur.

Actio quæ ab initio inutilis fuit, euentu non con
firmatur.

EX LIBRO XVI.

Senatusconsultū Velleianum. Quod ad fideiussio
nes & mutuationes pro alijs, pro quibus inter
cesserūt feminae, pertinet, nec eo nomine ab his peti
tio fiat, neq; in eas actio detur.

Pupillus sine tutoris auctoritate non obligatur, nisi
loapletior factus sit ex contractu.

Ea quæ in fraudem legum excogitata probari
possunt, rata haberi non oportet.

Vnusquisq; creditorē suum, eundemq; debitorem
petentem submouet, si paratus est compensare.

Quæcumq; per exceptionem perimi possunt, in
compensatione non ueniunt.

Debitor si pecuniam alij a tra uoluntatem credito

ris soluerit, obligatio pristina manebit.

Quod neq; tumulus, neq; incendi; neq; ruinae, neq; naufragij causa depositum sit, in simplum: earum autem rerum, quae supra comprehensae sunt, in duplum iudicium dabo.

Contractus legem ex cōuentione, quae non est contra bonam fidem, contraq; bonos mores, accipiunt.

Si res deposita deterior redditur, quasi non reddere agi depositi potest.

Si quis se deposito obtulit, periculo se depositi alligauit, non tamen praestabit fortuitos casus.

In re aliena intempestiue misericordiam exercere dolo proximum est.

Non conuenit bonae fidei, abnegare id, quod quis accepit, sed debet reddere ei, à quo accepit.

Aequum est naturalem depositae rei interitum ad deponentem pertinere.

Si sine dolo malo rem depositam amiseris, depositum non teneris: si tamen ad te iterum peruenerit, teneris.

Bona fides quae in contractibus exigitur, aequitatem summam desiderat.

EX LIBRO XVII.

Obligatio mandati consensu contrahentium consistit; Mandatum autem nisi gratuitum, nullum est.

Nemo ex consilio obligatur, etiamsi non expediat

ei, cui datur.

Vnius cuiusq; contractus & initium spectandū est;
& causa.

Mandati actio tunc competit, cum coeperit inter-
esse eius qui mandauit: si nihil interest, cessat man-
dati actio.

Eum qui mandatum suscepit, neq; lucrum neq; dā-
num ex mandato sentire oportet.

Rei turpis nullum est mandatum neq; soaetas.

Sicut liberum est mandatum non suscipere, ita su-
scriptū consummari oportet, nisi renunciatum sit.

Damna casu fortuito occurrentia, domino proca-
rator non imputabit.

Dolus est, si quis, cū possit, nolit facere id, ad quod
sūt se teneri.

Suptus bona fide necessariō factos (etsi negotio fi-
nē adhibere procarator nō potuit) restitui necesse est.

Non oportet eum qui arti hominis fidem elegit,
ob errorem aut imperitiā heredum affici damno.

Soaetas, si dolo malo, aut fraudandi causa coita
sit, ipso iure nullius momenti est.

Soaetatis intēpestiua renunciatio, ipso iure in est
mationem uenit.

Omne as alienū, quod manente soaetate contra-
ctum est, de communi soluendum est.

Iudex prospicere debet cautionibus in futurū, ubi-

cunq; æquitas suadet.

In iudicijs bonæ fidei & dolus et culpa præstatur
damna autem quæ imprudentibus accidunt, non præ
stantur.

Damna & lucra contemplatione societatis obue
nientia, sunt communicanda.

Inter socios iniucem agentes nõ est melior conditio
occupantis.

Hoc quoq; sciãre posse quisq; uidetur, quod dolo
fecit, quo minus possit: nec enim æquum est, dolum
suum quenq; releuare.

Quod quisq; nõ propter societatem, sed propter
suam partem acquisierit, communicare non tenetur.

Nemo ex socijs plus parte sua potest alienare, &
si totorum bonorum socij sint.

Iure societatis per socium ære alieno socius nõ ob
ligatur, nisi in communem arcam pecunie uerse sint.

EX LIBRO XVIII.

Sine precio uenditio nulla est: non autem precij
numeratio, sed conuentio perficiat sine scriptis habi
tam emptionem.

In emptis & uenditis, potius id quod actum, quã
quod dictum fuit, sequendum est.

Conditionales uenditiones tunc perficiuntur, cum
impleta fuerit conditio, si conditio defecerit, uendi

tio nulla est.

Si uenditur diebus euentus, consistit uenditio, licet nihil sequatur.

In uenditionibus & emptionibus consensu debere intercedere palam est.

Obscuritas pacti nocere potius debet uenditori, qui id dixerit, quam emptori, quia potuit re integra apertius dicere.

Ex uenditione in emptorem dominium non transit, nisi precium nobis sit solutum, aut etiam fidem habuerimus emptori sine ulla satisfactione.

Dolus malus non tantum in eo est, qui aliquid fallendi causa obscure loquitur, sed etiam, qui insidiosè obscure dissimulat.

Non licet ex officio, quod administrat quis, emere quid, uel per se, uel per aliam personam.

Iura realia accedunt rei, sine ulla expressione.

Licet uenditori, meliore allata conditione addicere posteriori, nisi prior paratus sit plus adicere.

Si sine culpa desijt possidere uenditor, actiones suas prestare debet, non rem nec estimationem.

Emptio & uenditio, sicut consensu contrahitur, ita contrario consensu resoluitur, antequam res fuerit secuta.

Id quod post emptionem fundo accessit per alluionem, uel perijt, ad emptoris commodum incommo- dumque pertinet.

Perfecta emptione periculum ad emptorē respicit
nisi aliud convenisset.

Si res uendita nō traditur, neq; emptor in mora
sit, quo minus tradatur, uenditoris periculum erit.

EX LIBRO XIX.

Non uidetur esse alatus, qui scit, nec certiorari
debit, qui non ignorauit.

Ratio possessionis, quæ à uenditore fieri debet,
talis est, ut si quis eam possessionē iure auocauerit,
tradita possessio non intelligatur.

Nihil magis bonæ fidei congruit, quā id præstari,
quod inter contrahentes actum est.

Cum in corpore consentimus, de qualitate autem
disentimus, emptio nō est, nisi uenditor præstet, quod
interfuit emptoris, se deceptum non fuisse.

Ab eo, qui ex re mea factus est locupletior, possū
condicere, et ipse à me quod expendit, repetit.

Sicut æquum est, bonæ fidei emptori alterius do-
lum non nocere, ita non est æquum, eidem personæ
uenditoris sui dolum prodesse.

Precij sorte, licet post moram soluta, usuræ peti
non possunt.

Profficiere debet conductor, ne aliquod rei ius uel
corpus detrius sciat uel fieri patiatur.

Prætextu minoris pensionis locatione facta, si nul

lus dolus aduersarij probari possit, rescindi locatio non potest.

Quod committitur alterius arbitrio, perinde habetur, ac si iuri boni arbitrium comprehensum esset.

Si emptor repellit conductorem, uenditor tenetur ei ad interesse.

Sera est patientia fruendi, quae offertur eo tempore, quo frui colonus alijs rebus illigatus non potest.

In operis duobus simul locatis, conuenit priori conductori ante satisfieri.

Qui operas suas locauit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quo minus operas praestaret.

Qui mercedem accepit pro custodia alicuius rei, is eius periculum pro custodia praestat.

In conducto fundo, si conductor sua opera aiquid necessario uel utiliter auxerit uel edificauerit, potest a domino repetere.

Qui contra legem cōductionis fundū ante tempus sine iusta ac probabili causa deseruerit, ad soluendas totius temporis pensiones conueniri potest.

EX LIBRO XX.

In conditionali obligatione non alias obligamur, nisi conditio extiterit.

Obligatione generali rerum ea non continebuntur, quae uerū

quæ uerisimile est, quenquã specialiter obligatum non fuisse.

Quod emptionem uenditionemq; recipit, etiam pignorationem potest recipere.

Ex quibus casibus naturalis obligatio consistit, pignus perseuerare constat.

Qui pignori plures res accepit, non cogitur unã liberare, nisi accepto uniuerso, quantum debetur.

Quicquid commodi siue incommodi fortuito pignori accessit, id ad debitorem pertinet.

Quod amplius debito consecutus creditor fuerit, debitori restituere debet.

Cum uitiose uel inutiliter contractus pignoris intercedit, retentioni locus non est.

Inuenta in domum conductam, sunt tacite obligata pro pensione.

Ius quod quis ex sua persona nõ habet, hoc sepe per extraneum habere potest.

Qui à debitore prædium obligatum comparauit, eatenus tuendus est, quatenus ad priorem creditore ex præcio pecunia peruenit.

In pari causa, qui prior est tempore, potior est in iure.

Cum soluendæ pecuniæ dies pacto confertur, conuenisse uidetur, ne prius uendendi pignoris potestas exerceretur.

EX LIBRO XXI.

Remittētibus actiones suas nō est regressus dādus
Iudicium redhibitorie actionis utrunq; et empto
rem & uenditorem, quodammodo in integrum re
stituire debet.

Venditor pignoris loci, quod uendidit, retinet,
quoad emptor satisfaciāt.

Quod emptioni accedit, partem esse uenditionis,
prudentibus uisum est,

Aedilicium edictum. Qui iumenta uendunt, palā
ac recte dicant quid in unoquoq; eorum morbi uē
cijue sit: si contra dictum promissumue sit, iudicium
dabimus, ut id iumentum redhibeatur.

Ne quis nocens animal, quā uulgō iter fiet, ita ha
buisse uelit, ut aiquā nocere damniue dare possit.
si aduersus ea factum erit, quanti bonū & equum
iudici uidebitur, condemnatur.

Siue tota res euincatur, siue pars, habet regressū
emptor ad uenditorem.

Consuetudinem eius regionis in qua negotium ge
stum est, inspicere oportet.

Qui constituit seruitutem in re aliena, personali
ter obligatur euictionis nomine.

Qui alienam rem uendidit, post longi temporis
prescriptionem uel usucapionem, desinit emptori de

euictione teneri.

*Si plus uel minus q̄ precij nomine datū est, euicti
one secuta dari conuenerit, placium custodiendū est.*

*Si quis rei emptæ nondum autē traditæ, possessi
onem sine uitio fuerit nactus, habet exceptionem
contra uendiorem.*

EX LIBRO XXII.

*Bonæ fidei iudicium non recipit præstationes, que
contra bonos mores desiderantur.*

*Vsuræ non propter lucrum petentiū, sed propter
morā non solventium infiguntur.*

*Non omne quod differendi causa optima ratione
fit, moræ a numerandum, si modò id ipsum non
fraudandi causa simuletur.*

In bonæ fidei cōtractibus ex mora usuræ debetur

*Paratus iudicium accipere, si ab aduersario cessā
tum est, moram facere non uidetur.*

*Confessio non mutat ueritatem, nec nocet quo mi
nus possit contrarium probari.*

*Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat: nisi
in exceptionibus, ubi reum partibus actoris fungi
oportet.*

*In omnibus de cōsionibus licet ei, cui onus proba
tionis incumbit, aduersario suo de rei ueritate iusiu
randum inferre, prius ipso pro calumnia iurante.*

Calumriosam scripturam uim in iudicio obtinere non conuenit.

In testimonijs fides, dignitas, mores, grauitas examinaanda est: & ideo testes, qui aduersus fidem testimonij suae uacillant, audiendi non sunt.

Non ad unam probationis speciem cognitio statim alligari debet, sed existimare oportet, quid aut credendum, aut parum probatum uideatur.

Idonei non uidentur esse testes, quibus imperari potest, ut testes fiant.

Ad multitudinem testium respectu non oportet, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia quae uero proximiora uidebuntur.

Iniquissimum uidetur, cuiquam scientiam alterius, quam suam nocere, uel ignorantiam alterius prodesse.

Luris ignorantia nocet, facti uero ignorantia non nocet, nisi alicui summa negligentia obijciatur.

EX LIBRO XXIII.

Sponsalia sicut nuptiae, consensu contrahentium fiunt, & ideo consistere non possunt, nisi consentiant omnes, id est qui contrahunt, quorumque in potestate sunt.

Cum aliquid prohibetur, uidentur prohibita omnia, per quae peruenitur ad illud.

Non uitiatur matrimonium, licet perueniat ad eius casum, a quo inapere non potest.

Quæ sita dignitas liberis propter crimen patris
auferenda non est.

Si quis ex his, quas moribus prohibemur uxores
ducere, duxerit, incestum dicitur committere.

Semper in coniunctionibus non solum quid liceat
considerandum est, sed & quod honestum est.

Non aboletur turpitudine quæ postea intermissa est

Quod fit contra prohibitionem legis, ipso iure
non ualet.

Palam delinquentes, ut errantes maiore poena ex
cusantur: clā comittentes, ut contumaces plectuntur.

Afflictus in uno, releuandus est in altero, ne affli
cto addatur afflictio.

Bono & æquo non conuenit, lucrari aliquē cum
dāno alterius, aut damnū sentire per alterius lucrū.

Ibi dos esse debet, ubi onera matrimoni sunt.

EX LIBRO XXIII.

Moribus receptum est, ne inter uirū & uxorem
donatio ualeret.

Si mandato creditoris debitor alij soluerit, credito
ri solutum uidetur.

Venditor siue donator non sibi legem uolunt im
ponere, nec possunt, sed ei qui accepit.

In his quæ retro nō trahuntur, nō inspicitur tem
pus contractus, sed existentis conditionis.

Inter uirum & uxorem mortis causa donationes
receptae sunt, sed res nō fiunt eius cui donatae sunt,
nisi morte secuta.

Donec certum est, maritum uiuere in captiuitate
constitutum, nullam habet licentiā uxor eius ad ali
ud migrare matrimonium.

Quod in sementem erogatur, si non responderint
menses, ex uindemia deducitur, quia totius anni unus
fructus est.

Beneficiū personale, cum persona extinguitur,
nec transit ad heredem.

Si pēdente iudicio expirat ius agentis, expirat si
mul iudiciū.

Rei iudicatae tempus spectatur, quatenus aliquis
facere potest.

Nihil tam humanum est, quā fortuitis casibus mu
lieris maritum, uel uxorem uiri participem esse.

Non uidetur contradicere, qui iustam causam con
tradiendi non habet.

Ea lege, quam inuicem accusantes contempserunt,
neuter uindicitur: paria enim delicta mutua pensati
one dissoluntur.

In negocijs alienis consiliū est, illius uoluntatem
exquirere, ut gestor se à periculo exoneret.

Si quis per errorē promisit plus debito, nō potest
exigi ultra debitum.

EX LIBRO XXV.

Impensæ quæ in res dotales necessariò sunt factæ,
dotem deminuant.

In honorẽ matrimonij turpis actio aduersus uxorem negatur.

Qui soluit, quod debet, non prohibetur petere,
quod sibi debetur.

Non æquum est, inuitum suo præcio res suas uendere.

Seruus in faciõibus domino dicto audiens esse
non debet.

In actione ex maleficio, non est locus beneficiõ, ne
quis condemnatur nisi in quantum facere potest.

Iure gentium res condici possunt ab his, qui non
ex iusta causa possident.

Neare uidetur nõ tantũ is, qui partum præsciat,
sed et is, qui abijcit et alimoniam denegat, et qui
publicas loas misericordie causa exponit, quam ipse
non habet.

Sicut alendi sunt à parentibus liberi, ita uice mutua
alere parentes debent: iniquum est enim patrẽ
egere, cum filius sit in facultatibus.

In rebus dubijs præsumitur id quod melius est, nisi
contrarium probetur.

EX LIBRO XXVI.

Si nemo hereditatem adierit, nihil ualet ex his,
quae testamento scripta sunt.

Certarum rerum uel causarum testamento tutor da-
ri non potest, nec deductis rebus.

Legitima tutela testamentariae semper aedit.

Intestato parente mortuo agnatis defertur tutela: si
plures sint agnati, proximus tutelam nanascitur.

Cum quid una uia prohibetur, alia non debet esse
permissum.

Neque facultates, neque dignitas, ita sufficiens est ad
fidem, ut bona electio, et benigni mores.

Si tutor cessauerit in distractione earum rerum,
quae tempore depererunt, suum periculum facit.

Quotiescunque non sit nomine pupilli, quod quiuis
paterfamilias idoneus faceret, non uidetur defendi.

Quae bona fide a tutore gesta sunt, rata habentur.

Tutoris praecipuum est officium, ne indefensum pu-
illum relinquat.

Priuegium militum ad alienam iniuriam porrigere
non oportet.

In rem suam tutor auctoritatem accommodare
non potest.

Pupillus ex contractu sine tutoris auctoritate ob-
ligari non potest, acquirere autem potest.

Dolus tutorum pupillo neque nocere, neque prodesse
debet. Suspecti

Suspecti tutoris accusatio quasi publica est, & omnibus patet.

Si qua iusta causa suspectus tutor fuerit, debet à tutela remoueri.

EX LIBRO XXVII.

Quoties ex uerbis legis simpliciter intellectis res sultat iniquitas, tunc à uerbis receditur, & mens seruatur.

Qui recusat onus quod testator reliquit, & ab eo quod petit, quodq; idem dedit, repelli debet.

Non est permittendum tutori, tantum reputare, quantum dedit, si plus æquo dederit.

De omnibus quæ tutor fecit, cum facere non deberet, item de his, quæ non fecit, rationem reddet, præstando dolum & culpam, & quantam in suis rebus diligentiam.

Offitio tutoris inambit, etiam rationes actus sui conficere, & pupillo reddere.

Nulla est societas malefactorum, uel iusta communitio damni ex maleficio.

Sufficit tutori bene et diligenter negotia gessisse, et si euentum aduersum habuerit, quod gestum est.

Quæ per defunctum inchoata sunt, per heredem (si legitime ætatis sit) explicari debent.

Res eorum qui sub tutela sunt, sine decreto non sunt

alienandæ, uel pignori obligandæ.

Qui aliud fecit, quàm quod à prætorè decretum est, nihil egit.

Decretum antecessoris potest reuocare successor.

EX LIBRO XXVIII.

In eo qui testatur, eius temporis quo testamentum faciit, integritas mentis, nõ corporis sanitas exigenda est.

Nullæ sunt tabulæ testamenti, quas is faciit, qui testamenti faciendi facultatem non habuit.

Qui non potest esse testis in iudicio, non potest esse testis in testamento.

Si quid post factum testamentum mutari placuit, omnia ex integro facienda sunt.

Si quis ex suis hæredibus suus hæres esse desierit, liberi eius & cæteri in locum suorum sui hæredes succedunt.

Filio qui in potestate patris est, præterito, testamentum nullius est momenti.

Prius testamentum rumpitur, cum posterius rite perfectum est.

Quæ iure gesta sunt, non constituentur irrita.

Testamentorum iura ipsa per se firma esse oportet, non ex alieno arbitrio pendere.

Nemo ex alterius facto, neq; hereditati alligari, neq; exheredari potest.

Calumniæ facultatem ex principali maiestate capi non oportet.

Conditiones quæ contra leges, aut contra bonos mores inseruntur, remittendæ sunt.

Facta quæ lædunt pietatem, & contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse, credendum est.

EX LIBRO XXIX.

Quo auct. modo factum sit testamentum, nouissima uoluntate resanditur.

Qui totam hereditatem acquirere potest, is pro parte eam sandendo adire non potest.

Quamdiu prior heres institutus hereditatem adire potest, substitutus non potest.

Hereditatem obligare nos æri alieno, etiamsi non sit soluendo, plus quam manifestum est.

Is qui heres institutus est, uel cui legitima hereditas delata est, repudiatione hereditatem amittit.

Qui aliquid facit tanquam heres, oneribus hereditarijs est obligatus.

Non expectatur conditio, cuius euentus nihil operatur.

Qui semel ex aliqua parte heres extitit, deficiendum partes etiam inuitus accipit.

Necessarijs heredibus abstinenti ab hereditate potestas datur.

Ius substitutionis non transfertur ad hæredes.
Publicæ expedit suprema hominũ iudicia exitum
habere.

Iniquum est, damnosum cuiq; esse officium suum.
Dolo malo fecisse uidetur, quo minus possideat,
qui ad alium transfudit possessionem per fraudem.

EX LIBRO XXX.

Si duobus coniunctim res legata sit, quamuis alter
in rerũ natura nõ fuerit, alteri sola pars debetur.

In legato pluribus relicto, si partes adiectæ non
sunt, æque seruantur.

Quod ab initio uiribus non consistit, ex postfacto
non conualescet.

Legatum in aliena uoluntate poni potest, in hæ-
redis non potest.

Nemo potest in testamento suo cauere, ne leges in
suo testamento locum habeant.

Captatorie scripturæ simili modo, neq; in heredi-
tatibus, neq; in legatis ualent.

Legatario mortuo antequam conditio existat, lega-
tum extinguitur.

Rem legataẽ eo loco prestare hæres debet, in quo
à testatore est relicta.

Si hæres moram fecerit, periculum rei legate ad
ipsum spectabit.

Que contra vim legum et auctoritatem iuris in
testamento scribuntur, nullius sunt momenti.

Inep̄tæ voluntates defunctorum circa sepulturam,
pro nullis habentur.

Quoties est prohibitum aliquid, consensu eorum
in quorum fauorem prohibitum est, effiatur licitum.

EX LIBRO XXXI.

Si quis plus legauerit, quàm inueniri possit, non
extinguitur legatum, sed hoc tantummodo præstat, quod
inuenitur.

Si quid fundo nominatim legato post testamentum
factum adiectum sit, id quoque legato cedit.

Permissam ad tempus, post tempus uidetur esse
prohibitum.

Si pecunia legata in bonis legantis non sit, soluen
do tamen hereditas sit, heres pecuniam legatam da
re compellitur.

Omnia que testamētis sine die uel cōditione ascribuntur,
ex die aditæ hereditatis præstantur.

Species nominatim legata si non reperiantur, nec
dolo heredis deesse probentur, peti ex eodem testa-
mento non possunt.

Non oportet prius de conditione cuiusquã queri,
quàm hereditas legatumue ad eum pertineat.

Non cogitur heres redimere, quod testator suum

existimans reliquit.

Non in totum falsum uidetur, quod ueritatis primordio adiuuatur.

Legatum ita dominium rei legatarij fiat, ut hereditas heredis res singulas.

EX LIBRO XXXII.

Non refert quid ex equipollentibus fiat, nam et satisfactio pro solutione est.

Cum per fideicommissum quid relinquatur, praestandum ipsum quod relictum est, cum uero ipsum praestari non potest, aestimatio est praestanda.

Nemo eam sibi legem potest dicere, ut à priore ei recedere non liceat.

Cum in uerbis nulla est ambiguitas, non debet admitti uoluntatis questio.

Non uidetur dedisse, qui ita dedit, ut haberi non possit.

Vbi uerba legati sunt ambigua, causa legati est inspicienda.

Ex duobus fideicommissarijs unus potest partem dimidiã legati petere, quãuis alter prosequi nolit.

Non aliter à significatione uerborum recedi oportet, quã cum manifestum est, aliud sensisse testatorem.

Quae talis naturae sunt, ut saepius in sua possint redigi inuita, ea materiae potentia uicta, nunquã uis

res eius effugiunt.

Rebus quæ in fundo sunt, legatis, accedunt etiam
ea, quæ tunc non sunt, si esse solebant.

EX LIBRO XXXIII.

Si conditio deficiat per mortem eius, in cuius per
sonam confertur, non extinguuntur legatum.

Alienatio hereditatis non extinguunt legatum præ
standum ex redditu certæ rei.

In obligationibus faciendi, quando desijt posse fieri,
petitur id quod interest.

Cautionis præstædæ necessitas solutionem moratur,
non indebitum facit, quod fuit debitum.

Si conditio pro parte est possibilis, sufficit si ei pa
reatur in eo, quod possibile est.

Optione legata, placet non posse ante aditam hæ
reditatem optari, et nihil agi si optetur.

Quæ accessionis locum obtinent, extinguuntur,
cum principales res peremptæ fuerint.

Quod liquidæ materiæ est, rapit secum in accessi
onis locum id, sine quo esse non potest.

Legata supellectile, cum species ex abundanti per
imperitiâ enumerantur, generali legato non derogatur.

EX LIBRO XXXIII.

Legatum durare non existimatur, cum id quod

testamento datur, in sua specie non permanserit.

Accessio rei, quæ ornandi causa fuerit adhibita,
edit principali.

Omnibus debitoribus etiam ea quæ debent, recte
legantur, licet domini eorum sint.

Is qui reddere rationes iussus est, nõ uidetur satis
facere, si reliquum reddat, non editis rationibus.

Ambulatoria est uoluntas defuncti, usq; ad uitæ
supremum exitum.

Nihil prohibet priorem scripturam posteriore
corrige, commutare, rescindere.

Rem legatam si testator uivus alij donavit, omni
modo extinguitur legatum.

In ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi
oportet.

Semper in dubijs id agendum est, ut quã tutissimo
loco res sit bona fide contracta, nisi cum aperte con
tra leges scriptum est.

Qui post mortem defuncti ingratitude causam
committit, perdit legatum.

EX LIBRO XXXV.

Impossibiles conditiones testamento ascriptæ, pro
nullis habentur.

Falsa demonstratio non uitiat legatum, si de cor
pore constat.

Legatis

Legata sub conditione relicta non statim, sed cum
conditio extiterit, deberi incipiunt.

Falsam causam legato non obesse uerius est, quia
ratio legandi legato non cohaeret.

Quod in fraudem legis ad impediendas nuptias
scriptum est, nullam tamen habet.

In alternatiuis sufficit alterum impleri.

Pro impleta habetur conditio, cum per eum stat,
qui si impleta esset, debiturus erat.

Si prius pure, deinde sub conditione legatum est,
posterius ualeat: si contra, praesens debetur.

In conditionibus testamentorum uoluntatem potius,
quam uerba considerari oportet.

Lex Falidia. Qui ciues romani sunt, qui eorum
post hanc legem rogatum testamentum facere uolet,
ut eam prauiam, easque res, quibusque dare legare
uolet, ius potestasque esto.

Praeia rerum non ex affectu, nec utilitate singulo-
rum, sed communiter funguntur.

Legata non debentur, nisi deducto aere alieno pa-
trimonij uires sufficiant.

EX LIBRO XXXVI.

Senatusconsultum Trebellianum. Acquisitum
est in omnibus fideicommissarijs hereditatibus, si qua
de his bonis iudicia penderent, ex his eos subire, in

quos ius fructusq; transferretur, potius quam cuius
periculofam esse fidem suam.

Neminem oportet plus legati nomine prestare, q̄
ad eum ex hereditate peruenit.

Qui in distrabendis conseruandisue rebus heredi
tarijs sumptus factus est, imputari heredi debet.

Conditiones quae nō sunt in potestate heredis, ad
officiū prætoris non pertinent.

Si post diem legati cœdentem legatarius decesserit,
ad heredem suum transfert legatum.

Si sub conditione sit legatum relictum, non prius
dies legati cœdit, quàm conditio fuerit impleta.

Pro impleta habetur conditio, quae per legatarium
non stat, quo minus impleatur.

Iniquum est maiorem partem legatarijs soluere
heredes, quàm cuius habent emolumentum.

EX LIBRO XXXVII.

Contra ipsum testamentum liberis competit bo
norum possessio.

Sub conditione exheredatus contra tabulas bono
rum possessionem petet, licet sub conditione heres
institutus à contra tabulas bonorum possessione ex
cludatur.

Cum ueter mittitur in possessionē, quod in uentris
alimenta deminutū est, detrahitur, uelut aes alienū.

Non debet deterioris esse conditionis nepos, quia pater eius exheredatus sit, cum etiam ei præterito bonorum possessionem præstari oporteat.

Carbonianum edictum. Si cui controuersia fiet, an inter liberos sit, et impubes sit, causa cognita per inde possessio datur, ac si nulla de ea re controuersia esset, et iudicium in tempus pubertatis differtur.

Nō debet aduersus pupillos obseruari, quod pro ipsis ex cogitatum est, et pendere status eorum, cum iam possit indubitatus esse.

Pro qua quisque parte heres scriptus est, pro ea accipiet bonorum possessionem, sic tamen, ut si non sit, qui ei concurrat, habeat solus possessionem.

Omnis posthumus, qui moriente testatore in utero fuit, si natus sit, bonorum possessionem petere potest.

EX LIBRO XXXVIII.

Vnusquisque quod spondit, suo impendio dare debet, quam diu id quod debet, in rerum natura est.

Absurdum est credere, alio die deberi officium, quam quo is uolet, cui præstandum est.

Qui personam arbitrio substituunt, quia sperant eam recte arbitraturam, id faciunt, non quia immo die obligari uolunt.

Absurdum uidetur, licere eisdem partim comprobare iudicium defuncti, partim euertere.

Ei qui alio iure uenit, quam eo quod amisit, non
noct id quod perdidit, sed prodest quod habet.

Quamdiu spes est suum heredem aliquem defun-
cto existere, tamdiu consanguineis locus non est.

Eos qui affinitatis causa inter se parentum loco
liberorūq; habentur, matrimonio copulari nefas est.

Si ex pluribus legitimis heredibus quidam omise-
rint hereditatē, reliquis qui adierint, accrescat illo-
rum portio.

Matris intestate hereditas ad omnes eius liberos
pertinet, etiamsi ex diuersis matrimonijs fuerint nati.

EX LIBRO XXXIX

Novum opus per nunciationem inhibetur, sed re-
mittitur prohibitio, si prohibendi ius is, qui nuncia-
set, non habuit.

Si quis post nouum opus nunciatum edificauerit,
destruere compelletur: sed si satisdederit, impune
edificabit.

Qui damni infecti aueri sibi postulat, prius de
calumnia iurare debet.

Si cui aqua pluuia damnum dabit, aquae pluuiae
arceadae actione auertetur aqua.

Prodesse sibi unusquisq;, dum alij non noceat, non
prohibetur.

Nemo cogi potest, ut iurano profit, sed ne noceat,

aut interpellet id facientem, quod iure facere potest.

Iniquum est uoluntatem unius domini in re communi præiudicium socijs facere.

Propter priuatorum commodum, non debet communi utilitati præiudicari.

Quod illiate exactum est, cum altero tanto passis iniuriam exoluitur; per uim uero extortum, cum poena tripli restituitur.

Pœnæ ab hæredibus peti non possunt, si non est quæstio mota uiuo eo, qui deliquit.

Multum interest causa donandi fuerit, an cõditio, si causa fuit, cessat repetitio, si conditio, repetitioni locus erit.

Mortis causa donatio, etiam dum pendet, an conualescere possit donator, reuocari potest.

EX LIBRO XL.

Causæ probationi contradicendum, non etiam causa iam probata retractanda est.

Legatarius non cogitur subire onus à testatore iniunctum, nisi soluto legato.

Cũ ex præsumptione libertas præstita esse uidetur hæredis est contrariã uoluntatem testatoris probare.

Cum libertas lege adimitur, pro non data haberi debet.

Cum hereditas soluendo non est quamuis hæres

lo cuples existat) libertas ex testamento non cōpetit.

Qui in fraudem creditorum manumittitur, liber esse prohibetur.

Cui necessitas probandi de ingenuitate sua non im-
ponitur, ultro si ipse probare desideret, audiendus est.

De statu defunctorum post quinquennium quere-
re non licet.

EX LIBRO XLI.

Quod nullius est, id ratione naturali occupanti
conceditur, si custodiam eius euaserit, desinit eius esse,
et fit alterius occupantis.

Quod per alluionē agro nostro flumen adiecit,
iure gentium nobis acquiritur.

Materiae duorum dominorum confusae, commune
totum corpus efficiunt.

Si quis in alieno solo sua materia edificauerit, illi
us sit aedificium, cuius et solum est.

Traditio nihil amplius trāsferre debet, uel potest,
ad eum qui accepit, quā est apud eum, qui tradit.

Si quis ui de possessione deiectus sit, perinde ha-
beri debet, ac si possideret.

Non uidetur possessionem adeptus is, qui ita na-
tus est, ut eam retinere non possit.

Res quae sub conditione debentur, non aliter accipi-
entis sunt, quā si conditio extiterit.

Rerum mobilium neglecta atq; dimissa custodia
ueteris possessionis damnum afferre consuevit.

Vbi lex inhibet usucapionem, bona fides possiden-
ti nihil prodest.

Tutor in re pupilli tunc domini loco habetur, cum
tutelam administrat, non cum pupillum spoliat.

Si res pro derelicto habita sit, statim nostra esse
desinit, & sit occupantis.

EX LIBRO XLII.

In obligationibus faciendi post moram succedit ob-
ligatio ad interesse.

Quod iussit, uetuitue prator, contrario imperio
tollere & remittere potest: sed de sententijs contra.

Inter eos quibus ex eadem causa debetur, melior
est occupantis conditio.

Si conuenerit inter litigatores, quid pronunātur,
nō ab re erit iudicem huiusmodi sententiā proferre.

De unoquoq; negotio presentibus omnibus, quos
causa contingit, iudicari oportet.

Contumacia eorum, qui ius dicenti non obtempe-
rant, litis damno coërcetur.

Iudex qui semel uel pluris, uel minoris condemna-
uit, amplius corrigere sententiam suam non potest.

Res inter alios iudicatae, alijs non præiudicant.

Confessus pro iudicato est: non autem fatetur, quod

errat, nisi ius ignorauit.

Qui fraudationis causa latitauit, si boni uiri arbitratu non defendetur, eius bona possideri uendiq; iubebo.

~~Respublica~~ creditrix omnibus chirographarijs creditoribus praefertur.

Dolus ei duntaxat nocere debet, qui eum admisit.

In generali concessione non uidetur fraus esse concessa.

EX LIBRO XLIII.

Quod quis legatorum nomine, non ex uoluntate heredis occupauit, id restituat heredi.

Ne quid in loco publico facias, inue eum locum immittas, qua ex re quid illi damni detur.

Si quis sub specie refectionis deteriorem uiam faciat, impune uim patietur.

Non est excusatus, qui iussu alicuius occidit.

Si plures heredes sunt, unusquisq; non amplius, quam ad eum peruenerit, tenetur.

Non corrumpi, aut mutari, quod recte transactum est, superueniente delicto potest.

Quod uel aut clam factum est, qua de re agitur, id cum experiundi potestas est, restituas.

Nulla paratur defensio ei, qui contra iuris dispositionem aliquid molitur.

Opus quod à pluribus pro indiuiso factum est, singulos in solidum obligat.

Qui dolo malo fecit, quo minus possit restituere, perinde habendus est, ac si posset.

EX LIBRO XLIII.

Sicut actor tenetur probare suam intentionem, ita reus suam exceptionem.

Nemo prohibetur pluribus exceptionibus uti, quibus diuersæ sint.

Res inter alios iudicatæ, alijs non obsunt.

Aduersus exceptionem iurisiurandi replicatio doli mali non debet dari.

Omnes exceptiones, quæ reo competunt, fideiusso-ri quoq; etiam inuito reo competunt.

Exceptio rei iudicatæ obstat, quoties inter easdem personas eadem questio reuocatur.

Longæ possessionis præscriptionem in prædijs locum habere manifestum est.

In rebus soli locus est præscriptioni diutinæ possessionis.

Cum heres in ius omne defuncti succedit, ignorantia sua defuncti uitæ non excludit.

Longa possessio nõ recte defenditur, cum exordium rei, bonæ fidei ratio non tuetur.

Liberis ex hære datis, qui nihil ex patris iudicio me-

ruerūt, rupto testamento ius suum conseruandū est.

Iusurandum uiam rei iudicatæ obtinet.

Qui negligenti amico rem custodiendā committit,
de se queri debet: magnam tamen negligentiam pla-
cuit in doli crimine cadere.

Impossibili cōditione factam stipulationem constat
nullius esse momenti.

Omnes potuales actiones post litem inchoatam
et ad heredes transeunt.

EX LIBRO XLV.

Stipulatio non potest confici, nisi utroq; loquente
et consentiente.

Qui bis idem promittit, ipso iure amplius, quā
semel non tenetur.

Quod leges fieri prohibent, si perpetuam causam
seruaturum est, cessat obligatio.

Ei qui per dolum obligatus est, competit exceptio.

In ambigua oratione cōmodissimum est id accipi,
quo res, de qua agitur, in tuto sit.

Quiamq; sub conditione obligatus curauit, ne cō-
ditio existeret, nihilominus obligatur.

Quicquid astringēdæ obligationis causa est, id nisi
palam uerbis exprimat, omissum esse intelligen-
dum est,

Nulla promissio potest consistere, quæ ex uolūtate

promittentis statum capit.

In contractibus non est locus iuri accrescendi.

Cum duo eandem pecuniam aut promiserunt, aut stipulati sunt, ipso iure & singulis in solidum debetur, & singuli in solidum debent, ideoque petitione acceptilationeque minus tota soluitur obligatio.

Ius duorum reorum promittendi est, ut unusquisque eorum in solidum sit obligatus, possit ab alterutro solidum peti.

EX LIBRO XLVI.

Fideiussor & ipse obligatur, & suum heredem obligatum relinquit, cum rei locum obtineat.

Si quis postquam transacto tempore liberatus est, fideiussorem dederit, fideiussor non tenetur.

Fideiussor antequam reus debeat, conueniri non potest, nec liberato reo transactione.

In omnibus speciebus liberationum etiam accessiones liberantur.

Si quis aliam rem pro alia uolenti soluerit, & euicta fuerit, remanet pristina obligatio.

Qui sic soluit, ut recuperet, non liberatur.

Quoties id quod tibi debeam, ad te peruenit, & tibi nihil absit, nec quod solutum est, repeti possit, competit liberatio.

Cum iussu meo id, quod mihi debet solui, soluis

creditori meo, & tu à me, & ego à creditore meo
liberor.

Prout quidq; contractum est, ita & solui debet.

Ex pluribus reis stipulandi, si unus acceptum fecerit, liberatio contingit in solidum.

EX LIBRO XLVII.

Ciuilis constitutio est, poenalibus actionibus hæredes non teneri, nec cæteros quidem successores.

Nunquam plura delicta conuarentia faciunt, ut uilius impunitas detur,

Furti actio datur ei, cuius interest, condictio uero furtiua datur domino rei.

Cui conceditur administratio rerum, non uidetur concessum, ut in eis fraudem committat.

Qui alienū quid iacens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, siue scit cuius sit, siue ignorauit.

Eum, qui quod uendum accepit, ipse alij commodaauerit, furti obligari responsum est.

Nemini officium suum, quod eius, cū quo contraxit, non etiam sui cōmodi causa suscepit, damnosum esse debet.

Res furtiua nisi ad dominum redierit, usucapi non potest.

Non prodest ei qui ui rapuit, ad euitandam poenam, si ante iudicium restituat rem, quam rapuit.

Is qui iure publico utitur, non uidetur iniurie faci-
enda causa hoc facere: iuris enim executio nō habet
iniuriam.

Eum, qui nocentem infamauit, non est bonum &
equum ob eam rem condemnari.

In omnibus causis, praterquam in sanguine, qui
delatorem corrumpit, pro uicto habetur.

EX LIBRO XLVIII.

Is qui reus factus est, purgare se debet, nec antē
potest accusare, quā fuerit excusatus.

Constitutionibus obseruatur, ut non relatione cri-
minum, sed innocentia reus purgetur.

Optimum est, ut si quas putas te habere petitiō-
nes, actionibus experiaris.

Si creditor sine auctoritate iudicis res debitoris
occupet, ius crediti non habet.

In maleficijs uoluntas spectatur, non exitus.

Nihil interest, occidat quis, an causam mortis
præbeat.

Nemo debet duplia contritione conteri, quoniam
afflictis non est addenda afflictio.

Qui munus publicæ mādatur accepta pecunia ris
perunt, crimine repetundarum postulantur.

Facti quæstio in arbitrio est iudicantis, pœnæ uer-
o persecutio nō eius uoluntati mandatur, sed legis

authoritati reseruat.

Inaudita causa quenquam damnari, æquitatis ratio non patitur.

Confessiones reorum pro exploratis faciendis haberi non oportet, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat.

Satius est, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari.

Respicendum est iudicanti, ne quid durius, aut remissius constituatur, quàm causa deposat.

Crimen uel poena paterna nullam maalam filio infligere potest.

Non est uerisimile, delictum unum eadem lege uarijs æstimationibus coërari.

Interpretatione legum poenæ molliendæ sunt potius, quàm exasperandæ.

EX LIBRO XLIX.

Appellationes, in eorum persona, quos damnatos statim puniri publicæ interest, recipi non debent.

Si expressim sententia contra iuris vigorem data fuerit, ualere non debet.

Appellatione interposita, medio tempore nihil est innouandum.

Impossibile præceptum iudicis nullius est momenti
Non obest error cuiquam, quod ignarus iuris sui

ipse se detulit.

Non possunt ulli bona ad fiscum pertinere, nisi
que creditoribus superfutura sunt: id enim bonorū
cuiusq; esse intelligitur, quod ari alieno superest.

Sicut nunciare causam nemo cogatur, ita liberum
arbitrium desistendi et non datur, qui detulit.

Eos, qui ab hostibus capiuntur, uel ab hostibus de-
ducuntur, iure postliminij reuerti, antiquitus placuit.

Factae causae infectae nulla constitutiōe fieri possunt.

Qui per iniuriam ab extraneis detinetur, is ubi
in fines suos redierit, pristinum ius suum recipit.

Omne delictum est militis, quod aliter, quam dis-
ciplina communis exigit, committitur.

EX LIBRO L.

Assumptio originis quae non est, ueritatem naturae
non perimit.

Quod maior pars auri effiat, pro eo habetur,
ac si omnes egerint.

Honores et munera non ordinatione, sed potio-
ribus quibusq; iniungenda sunt.

Honorem sustinenti munus imponi non potest, mu-
nus sustinenti honor deferri potest.

Legatus antequam officio legationis functus sit, in
rem suā nihil agere potest, exceptis his quae ad iniu-
riam eius uel damnum peracta sunt.

Quod quis suo nomine exercere prohibetur, id
neq; per subiectam personam agere debet.

Magistratus reipublicæ non dolum solummodo,
sed & latam negligentiam, & hoc amplius etiam
diligentiam debent.

Calularij erroris retractatio etiam post iucennij
tempora admittetur: sed si gratis se expunctæ dicen-
tur, non retractabuntur.

Quod semel ordo decreuit, nõ oportet resãndi,
nisi ex causa.

Qui sine causa promisit, non est obligatus: si tã-
men coeperit facere, obligatus est, qui coepit.

Rebus concessa immunitas non debet intradi: at
personis data immunitas, cum persona extinguitur.

Minus soluit, qui tardius soluit, nam & tempo-
re minus soluitur.

Nemo ope uidetur scasse, nisi & consilium mali-
gnum habuerit: nec consilium habuisse nocet, nisi et
factum secutum fuerit.

In conuentionibus contrahentium uoluntatem po-
tius, quàm uerba spectari placuit.

Magna negligentia culpa est, magna culpa dolus
est.

Sequuntur

SEQVNTVR REGVLAE
IVRIS ANTIQVI.

Regula est, quæ rem, quæ est, breuiter enarrat,
non ut ex regula ius sumatur, sed ut ex iure quod
est, regula fiat.

Femine & impubes ab omnibus officijs ciuilibus
uel publicis remoti sunt.

Eius est non uelle, qui potest & uelle.

Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris
uel domini.

In negocijs contrahendis alia causa habita est furi
osorum, alia eorum qui fari possunt, quãuis actum
rei non intelligerent.

Non uult heres esse, qui ad alium transferre uo-
luit hereditatem.

Ius nostrum non patitur eundem in paganis & te-
statò & intestatò decessisse.

Iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt.

Semper in obscuris, quod mininiũ est, sequimur.

Secundum naturam est, commoda cuiusq; rei conse-
qui eum, quem sequentur incommoda.

Id quod nostrũ est, sine facto nostro ad aliũ trans-
ferri non potest.

In testamentis plenius uoluntates testantium inter-
pretantur.

Non uidetur æpisse, qui per exceptionem à petitio

ne remouetur.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, presenti die debetur.

Qui actionē habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere uidetur.

Imaginary uenditio non est, precio accedente.

Cū tempus in testamento adijatur, credendum est pro hærede adiectū, nisi alia mens fuerit testatoris.

Quæ legata mortuis nobis ad hæredem nostrum transeunt, eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus, eodem casu acquirimus.

Qui cū alio contrahit, uel est, uel debet esse non ignarus cōditionis eius: hæredi autem hoc imputari non potest, cum nō sponte cum legatarijs contrahat.

Non solet exceptio doli nocere his, quibus uoluntas testatoris non refragatur.

Quoties dubia interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit.

Nō debet, cui quod plus est licet, quod minus est, non licere.

In personam seruilem nulla cadit obligatio.

Vbiq; in bonæ fidei iudicijs confertur in arbitrium domini uel procuratoris eius conditio, pro boni iuri arbitrio hoc habendum est.

Contractus quidam dolum malum dumtaxat recipiunt, ut depositū & precarium, quidam & doli

et culpam, ut mandatum, commodatum, uenditum
et locatum.

Quatenus cuiusque intersit, in facto, non in iure
consistit.

Plus cautionis in rem est, quam in personam.

Qui potest inuitis alienare, multo magis et igno-
rantibus et absentibus potest.

Nec ex pretorio, nec ex solempni iure priuatorum
conuentione quicquam immutandum est, quamuis obli-
gationum cause a pactione possunt immutari, et ipso
iure, et per pacti conuentionis exceptionem.

Qui ex liberalitate sua conueniuntur, in id quod
facere possunt, condemnandi sunt.

Quod initio uitiosum est, non potest tractu tempo-
ris conualescere.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

Verum est, neque pacto, neque stipulationes factum
posse tollere: quod enim impossibile est, neque pacto
neque stipulatione potest comprehendi, ut utilem acti-
onem, aut factum efficere possit.

Quod attinet ad ius civile, serui pro nullis habentur:
licet quod ad ius naturale attinet, omnes homi-
nes aequales sunt.

In eo quod uel is qui petit, uel is a quo petitur, lu-
cri causa facturus est, durior causa est petitoris.

Semper in stipulationibus et in ceteris contractibus

bus id sequimur, quod actum est: unde si non paret
quid actū est, erit consequens, ut id sequamur, quod
in regione in qua actum est, frequentatur.

Nihil tam naturale est, quam eo genere quodq;
dissolueri, quo colligatum est, ideo uerborum obli-
gatio uerbis tollitur, nudi consensus obligatio contra-
rio consensu dissoluitur.

Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti.

Nemo, qui condemnare potest, absolueri nō pōt.
Sicuti pœna ex delicto defuncti, hæres teneri non
debet, ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum
peruenisset.

In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo p
alium mora est, quo minus fiat.

Furiosi uel eius, cui bonis interdictum sit, nulla
uoluntas est.

Non debet actori licere, quod reo non permittitur

In re obscura melius est fauere repetitioni, quam
aduentitio lucro.

Qui in alterius locum succedunt, iustam habēt cau-
sam ignorantis, an id quod peteretur, deberetur.

Nemo ex ijs qui negant se debere, prohibetur etiā
alia defensione ui, nisi lex impediat.

Quoties concurrunt plures actiones eiusdem rei
nomine, una tantum quis experiri debet.

Toties in heredem damus actionem de eo, quod

ad eum peruenit, quoties de dolo defuncti conueni-
tur, non quoties ex suo.

Neq; pignus, neq; depositum, neq; precariū, neq;
emptio, neq; locatio rei suæ consistere potest.

Privatorum conuentio iuri publico non derogat.

Quod à quoquam poenæ nomine exactum est, id
eidem restituere nemo cogitur.

Consilij non fraudulentæ nulla obligatio est: ceterū
si dolus et calliditas intercessit, de dolo actio cōpetit
Socij mei socius, meus socius non est.

Quicquid in calore iracundiæ uel fit, uel dicitur,
non prius ratum est, quàm si perseverantia appar-
uerit iudiciū animi fuisse.

Alterius aramuentio alij non præbet actionem.

Culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest.

Non uidetur quisq; id capere, quod ei necesse est
alij restituere.

Non uidetur defendere, non tantū qui latitat, sed
et is qui præsens negat se defendere, aut non uult
suscipere actionem.

Cuius per errorem dati repetitio est, eius cōsultō
dati donatio est.

Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quā
ipse haberet.

Semper in dubijs benigniora præferenda sunt.

Nullus uidetur dolo facere, qui suo iure utitur.

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de pœnali actio dari.

Heredem eiusdem potestatis iurisq; esse, cuius fuit defunctus, constat.

Semper qui nō prohibet pro se interuenire, mandare creditur: sed et si quis ratum habuerit, quod gestum est, obstringitur mandati actione.

Domum suam reficere uniuersus licet, dum nō offi-
ciat invito alteri, in quo ius non habet.

Hereditas nihil aliud est, quàm successio in uniuersum ius, quod defunctus habuerat.

Qui sine dolo malo ad iudicium promoat, non uidetur moram facere.

Ea quæ raro accidunt, non temere in agendis negotijs computantur.

Ea est natura cauillationis, ut ab euidenter ueris per breuissimas mutationes disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt, perducatur.

Desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem iustam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.

Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum accipietur, quæ rei gerendæ aptior est.

Vbi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoq; deficiat: ubi uero genus actionis id desiderat, ibi ad quemuis perseutio eius

deuenerit, non deficiat ratio auxiliij.

Inuito beneficiū non datur.

Nemo potest gladij potestatem sibi datā, uel cuius
uis alterius coërtitionis, ad alium transferre.

Fructus rei est, uel pignori dare licere.

Omnia quæcumq; causæ cognitionem desiderant,
per libellum expediri non possunt.

Quò tutela redit, eò & hereditas peruenit, nisi
cum fœminæ heredes intercedunt.

Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem
in suis heredibus, cū moritur, habuit, habiturusue
esset, si uixisset.

Vi factum id uidetur esse, qua de re quis, cū prohi
beretur fecit: clam, quod quisq; cum controuersiani
haberet, habiturumue se putaret, fecit.

Quæ in testamēto ita sunt scripta, ut intelligi non
possint, perinde sunt, ac si scripta non essent.

Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulan
do, quisquam alteri cauere potest.

Nō debet alteri per alterū iniqua cōditio inferri.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius
iniuriam.

In totum omnia quæ animi destinatione agenda
sunt, non nisi uera & certa scientia perfici possunt.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem uel conditi
onem, in totū utuntur per temporis uel cōditionis

adiectionem.

Generaliter cum de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per aduersariū habere non potuit, considerandum est.

Fraudis interpretatio semper in iure auii, nō ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoq; desideratur.

In toto iure generi per speciem derogatur: & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

Quae dubitationis tollendae causa contractibus inferuntur, ius commune non ledunt.

Donari uidetur, quod nullo cogente iure cōceditur.

Non uidetur rem amittere, cuius propria nō fuit.

Cum amplius solutum est, quā debebatur, cuius pars non inuenitur, quae repeti possit, totum esse indebitum intelligitur, manente pristina obligatione.

Is natura debet, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem secuti sumus.

In ambiguis pro dotibus respondere melius est.

Non est nouū, ut quae semel utiliter cōstituta sunt, durent, licet ille casus extiterit, à quo initium capere non potuerunt.

Quoties equitatem desiderij naturalis ratio, aut arbitratio iuris moratur, iustis decretis res temperanda est.

Non solet deterior conditio fieri eorū, qui litem contestati sunt, q̄ si non essent, sed plerumq; melior.

Nemo

Nemo enim in persequendo deteriorem causam,
sed meliorem facit.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio
est.

Quamdiu possit ualere testamentum, tamdiu legi-
timus non admittitur.

In omnibus quidem, maxime tamen in iure, equi-
tas spectanda sit.

Quoties dupliā iure defertur alicui successio, repu-
diato nouo iure, quod ante defertur, supererit uetus.

Si librarius in transcribendis stipulationis uerbis
errasset, nihil nocere, quo minus et reus et fideius
sor teneatur.

Filiusfamilias neque retinere, neque recuperare, neque
apud possessionem rei peculiaris uidetur.

Non solent, quae abundant, uitare scripturas.

Nemo dubitat, soluendo uideri eum, qui defenditur.

In ambiguis orationibus maxime sententia spectan-
da eius, qui eas protulisset.

Ea sola deportationis sententia aufert, quae ad si-
scum perueniunt.

Quoties in utriusque causa lucri ratio uertitur, is
preferendus est, cuius in lucro causa tempore pra-
cedit.

Non potest improbus uideri, qui ignorat, quantum
soluere debeat.

Omnia quæ iure contrahuntur, contrario iure pe-
reunt.

Vbi lex duorum mensium fecit mentionem, et qui
sexagesimo & primo die uenerit, audiendus est.

Qui uetante prætore fecit, hic aduersus edictum
fecisse proprie dicitur.

Eius est actionem denegare, qui possit & dare.

Nemo de domo sua extrahi debet.

Si in duabus actionibus alibi summa maior, alibi
infamia est, præponenda est causa estimationis: ubi
autem æquiparantur famosa iudicia, & si summam
disparem habeant, pro paribus accipienda sunt.

Vbicūq; causæ cognitio est, ibi prætor desideratur.

Libertas inestimabilis res est.

Cum seruis nulla actio est.

Ferè in omnibus pœnalibus iudicijs, & ætati &
imprudentiæ succurritur.

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum
prohibere non possit.

In eo quod plus sit, semper inest & minus.

Nemo alienæ rei expromissor idoneus uidetur, nisi
si cum satisfactione.

Pupillus pati posse non intelligitur.

Vbi uerba coniuncta non sunt, sufficiat alterutrum
esse factum.

Mulieribus tunc succurrendum est, cum defraudantur.

tur, non ut facilius ex'um'niuntur.

Pupillum qui proximus pubertati sit, capace esse
& furandi, & iniuriæ faciendæ.

In heredem nõ solent actiones transire, quæ po-
nales sunt ex maleficio.

Nihil interest, ipso iure quis actionem non habe-
at, an per exceptionem infirmetur.

In toto & pars continetur.

In obscuris inspicia solet, quod uerisimilius est, aut
quod plerunq; fieri solet.

Si quis obligatione liberatus sit, potest uideri acce-
pisse.

Non potest uideri accepisse, qui stipulatus potest
ex'ceptione submoueri.

Nihil consensui tam contrarium est, qui ex bonæ
fidei iudicia sustinet, quàm uis atq; metus, quæ com-
probare, contra bonos mores est.

Non capitur, qui ius publicum sequitur.

Non uidentur, qui errant, consentire.

Prætor bonorum possessorē hæredis loco in omni
causa habet.

Creditor, qui permittit rē uenire, pignus dimittit.

Non ut ex pluribus causis deberi nobis idē potest,
ita ex pluribus causis idem possit esse nostrum.

Aliud est uendere, aliud est uendenti consentire.

Refertur ad uniuersos, quod publicæ sit per maius

rem partem.

Absurdum est, plus iuris habere, cui legatus sit fursus, quā heredem, aut ipsum testatorem, si uiueret.

Quoties per eum, cuius interest conditionem non impleri, sit quo minus impleatur, perinde habetur, ac si impleta conditio fuisset.

Quæ propter necessitatē recepta sunt, nō debent in argumentum trahi.

Cui ius est donandi, eidem & uendendi & concedendi ius est.

Pœnalia iudicia semel accepta, in heredes transmitti possunt.

Cum quis possit alienare, poterit & consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec si donationis causa consenserit, ratam eius uoluntatem habendam.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

Non uidentur data, quæ eo tempore quo dantur, accipientis non sunt.

Qui iussu iudicis aliquid facit, nō uidetur dolo malo facere, quia parere necesse habet.

Rapienda occasio est, quæ præbet benignius responsum.

Quod factum est, cum in obsuro sit, ex affectione cuiusq; capit interpretationem.

Factum à iudice, quod ad officium eius non pertinet, ratum non est.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio, quod præstiterit.

Is damnatum dat, qui iubet dare: eius uero nulla culpa est, cum parere necesse sit.

Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

In contrahenda uenditione ambiguum pactum contra uenditorem interpretandum est: ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res salua sit actori.

In condemnatione personarum, quæ in id quod facere possunt, damnantur, non totum quod habent, extorquendum est, sed & ipsarum ratio habenda est, ne egeant.

Vnicuique sua mora noceat, quod & in duobus reis promittendi obseruatur.

Dolo facit, qui petit, quod redditurus est.

Qui potest facere, ut possit conditioni parere, iam posse uidetur.

Quod quis, si uelit, habere non potest, id repudiare non potest.

In omnibus officijs, quæ fieri per liberas personas leges desiderant, seruus interuenire non potest.

Non debeo melioris conditionis esse, quam auctor meus, à quo ius in me transit.

Non est singulis concedendum, quod per magistratu

tum publice possit fieri, ne occasio sit maioris tumultus faciendi.

Infinita aestimatio est libertatis et necessitudinis.

Qui in ius dominiūque alterius succedit, iure eius uti debet.

Nemo uidetur in dolo esse, qui ignorat causam, ac non debeat petere.

Cum principalis causa non consistat, plerumque nec ea quidem, quae sequuntur, locum habent.

In obscura voluntate manumittentis fauendum est libertati.

Quod iussu alterius soluitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset.

Si nemo subiit hereditatem, omnis ius testamenti soluitur.

Quod nullius esse potest, id ut alicuius fieret, nulla obligatio ualet efficere.

Etsi nihil facile mutandum est ex sollemnibus, tamen ubi equitas euidentis poscit, subueniendum est.

Vani timoris iusta exasatio non est.

Impossibile nulla obligatio est.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolui possit: et cum soluendi tempus obligationi additur, nisi eo praeterito, peti non potest.

Si quis praegnantem uxorem reliquit, non uidetur sine liberis decessisse.

Vbi pugnantia inter se in testamento inueniuntur,
neutrum ratum est.

Que rerum natura prohibentur, nulla lege cōfir-
mata sunt.

Pupillus nec uelle, nec nolle in ea etate (nisi appo-
sita tutoris autoritate) creditur.

Quod tuinatur, in bonis non est.

Quod primæps ei, quem uiuere existimabat, con-
cēsit, non uidetur defuncto concēsisse.

Ea que in partes diuidi non possunt, solida à sin-
gulis heredibus debentur.

In re dubia benigniorem interpretationem sequi,
non minus iustus est, quàm tutius.

Omnia frè iura heredum perinde habentur, ac si
continuo sub tempus mortis heredes extitissent.

Qui per cessionem quamuis longissimā, defuncto
heredes extiterunt, non minus heredes intelligun-
tur, quàm qui principaliter heredes extiterint.

Expressa nocent, non expressa non nocent.

Præuilegia quædam cause sunt, quædam persone,
& ideo quidem ad heredem transmittuntur, quæ
cause sunt, quæ persone sunt, ad heredem non
transseunt.

Semper in conuentionibus non solum quid liceat,
considerandum est, sed & quid honestum sit.

Neq; in interdicto, neq; in cæteris causis pupillo

noocere oportet dolum tutoris, siue soluendo est, siue non est.

Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non obtemperat.

Qui in seruitute est, usucapere non potest, nam cum possideatur, possidere non uidetur.

Non alienat, qui dumtaxat omittit possessionem.

Nemo plus commodi heredi suo relinquit, quam ipse habuit.

XV.

Qui non facit, quod facere debet, uidetur facere aduersus ea, quae non facit: at qui facit, quod facere non debet, non uidetur facere id, quod facere iussus est.

Libertas omnibus rebus fauorabilior est.

Nemo alieno nomine lege agere potest.

Temporaria permutatio ius prouinciae non inno-
uat.

Vbi non uocatur, sed praesentia opus est, mutus, si intel-
lectum habet, potest uideri respondere.

Furiosus absentis loco est.

Fauorabiliores rei potius, quam actores habentur.

Nemo praedo est, qui praedum numerauit.

Locupletior non est factus, qui liberum acquisiuerit.

Cum de lucro duorum quaeritur, melior est causa
possidentis.

Cum praetor in heredem dat actionem, quatenus
ad eum peruenit, sufficit si uel momento ad eum per-
uenit

uenit ex dolo defuncti.

In pari causa possessor potior haberi debet.

Hi qui in uniuersum ius succedunt, heredis loco habentur.

Nihil dolo creditor facit, qui suum redpit.

Nunquam actiones, præsertim poenales de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

Qui dolo desijt possidere, pro possidente damnatur, quia pro possessore dolus est.

Impertitia culpæ adnumeratur.

Melior conditio nostra per seruos fieri potest, de-
terior fieri non potest.

Non fraudantur creditores, cum quid non acquiri-
tur à debitore sed cum quid de bonis deminuitur.

Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem
facere potest.

Ea quæ dari impossibilia sunt, uel quæ in rerum
natura non sunt, pro non adiectis habentur.

Bona fides tantundem possidenti præstat, quanti-
ueritas, quoties lex impedimento non est.

Qui authore iudicæ comparauit, bonæ fidei pos-
sessor est.

Omnis hereditas quamuis postea adeatur, tamen
cum tempore mortis continuatur.

Nunquam crescat ex postfacto præteriti delicti
æstimatio.

Omnes actiones, quae morte aut tempore percunt,
semel inclusae iudicio, saluae permanent.

Non uidetur perfecte cuiusq; id esse, quod ex casu
auferrī potest.

Absentia eius qui reipublicae causa abest, neq; ei,
neq; alij damnosa esse debet.

Quod contra rationem iuris receptum est, non est
produendum ad consequentia.

Vni duo pro solido haeredes esse non possunt.

Qui tacet, non utiq; fatetur, sed tamen uerum est,
eum non negare.

Quod ipsis, qui contraxerunt obstat, & successo-
ribus eorum obstat.

Non omne quod licet, honestum est.

In stipulationibus id tempus spectatur, quo con-
trahimus.

Nemo uidetur fraudare eos, qui sciunt & consen-
tiunt.

Quod quis, dum seruus esset, egit, proficere li-
bero facto non potest.

Semper specialia generalibus insunt.

Cuius effectus omnibus prodest, eius & partes
ad omnes pertinent.

Ex qua persona quis lucrum capit, eius factum
prestare debet.

Parem esse conditionem oportet eius, qui quid pos

sideat, uel habeat, atq; eius cuius dolo malo factum est, quominus possideret uel haberet.

Nemo damnus fiat, nisi qui id fecit, quod facere ius non habet.

Hoc iure utimur, ut quicquid omnino per uim fiat, id aut in uis publicæ, aut priuæ crimen inadat.

Deicatur & qui mandauit.

Ratiō ab initio mandato comparatur.

In contractibus, quibus doli præstatio, uel bona fides inest, hæres in solidum tenetur.

Ferè quibuscumq; modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus.

Cum par delictum est duorum, semper oneratur petitor, & melior habetur possessoris causa.

Illi debet permitti poenā petere, qui in ipsam non inadit.

Factū cuiq; suū, non aduersario suo nocere debet.

Non uidetur uim facere, qui iure suo utitur, & ordinaria actione experitur.

In poenalibus causis benignius interpretandum est.

Inuitus nemo rem cogitur defendere.

Cui damus actionem, eidem exceptionem competere multo magis quis dixerit.

Cum quis in aliaius locū successerit, nō est equū ei nocere hoc, quod aduersus eum non noauit, in au

ius locum successerit.

Plerumq; emptoris eadem debet esse causa circa petendum ac defendendum, quæ fuit auctoris.

Quod cuiq; pro eo præstatur, inuito nõ tribuitur.

Ad ea, quæ non habent atrocitatem sceleris, uel sceleris, in his ignoscatur seruis, si uel dominis, uel his qui uicè dominorum sunt, obtemperauerint.

Semper qui dolo fecit, quo minus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet.

In cõtractibus successores ex dolo eorum, quibus successerunt, non tantum in id quod peruenit, uerum etiam in solidum tenentur, hoc est, unusquisq; pro ea parte, qua heres sit.

Quoties nihil sine captione inuestigari potest, eligendum est, quod minimum habeat iniquitatis.

Omnia quæ ex testamento proficiuntur, ita statim euentus capiunt, si initiũ quidem sine uitio ceperint.

Omnis definitio in iure ciuili periculosa est, rarum est enim, ut non subuerti possit.

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

Minus est actionem habere, quàm rem.

Plerumq; fit, ut etiam ea quæ à nobis abire possint, perinde in eo statu sint, atq; si non essent eius conditionis, ut abire possint.

Iure naturæ æquum est, neminem cum alterius de

trimento & iniuria fieri lo cupletiozem.

Res iudicata pro ueritate accipitur.

Non potest uideri de sisse habere, qui nunquam habuit.

Seruitutem mortalitati ferè comparamus.

Que ab initio inutilis fuit institutio, ex postfacto conualescere non potest.

Seruus reipublicæ causa abesse non potest.

Sententiarum ex Pandectis Iustiniani decerptarum

FINIS

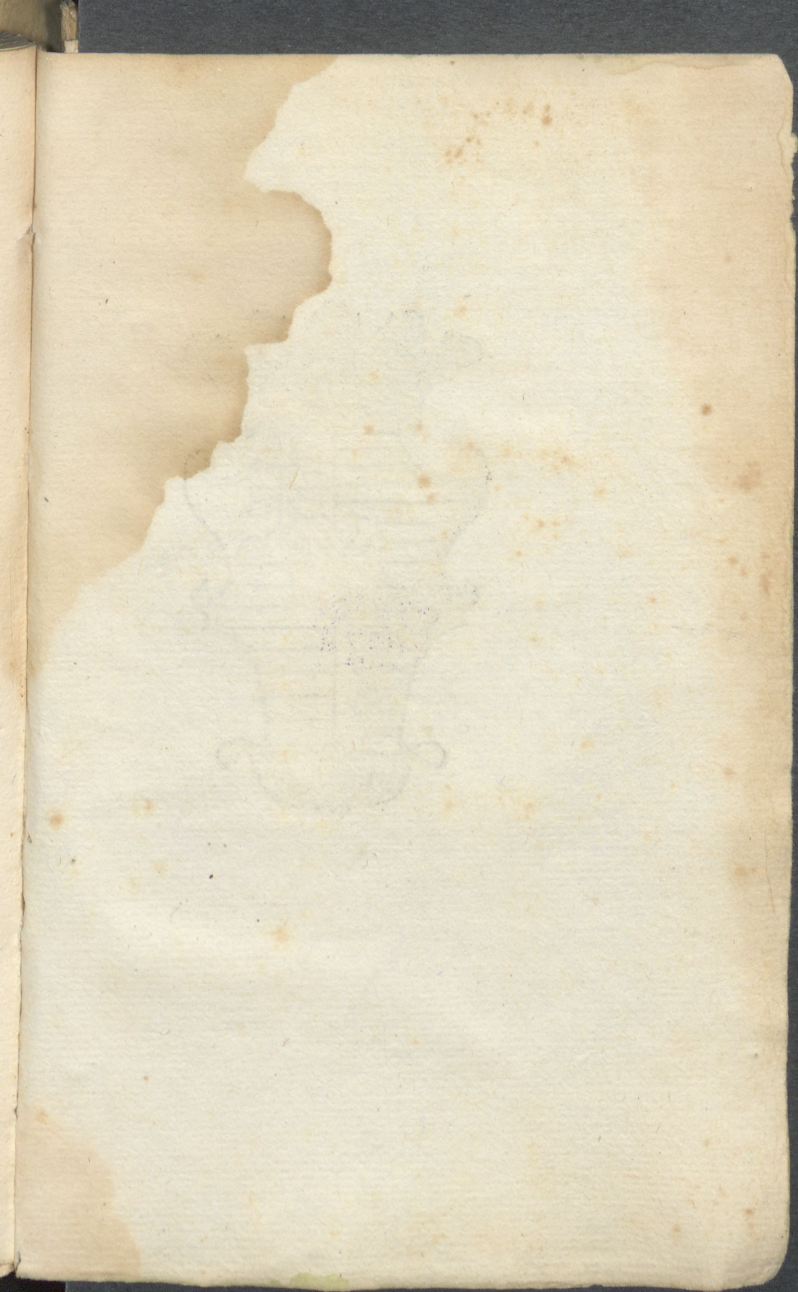
IMPRESSVM IN INCLYTA

TRANSYLVANIAE

CORONA.

ANNO M. D. XXXIX.

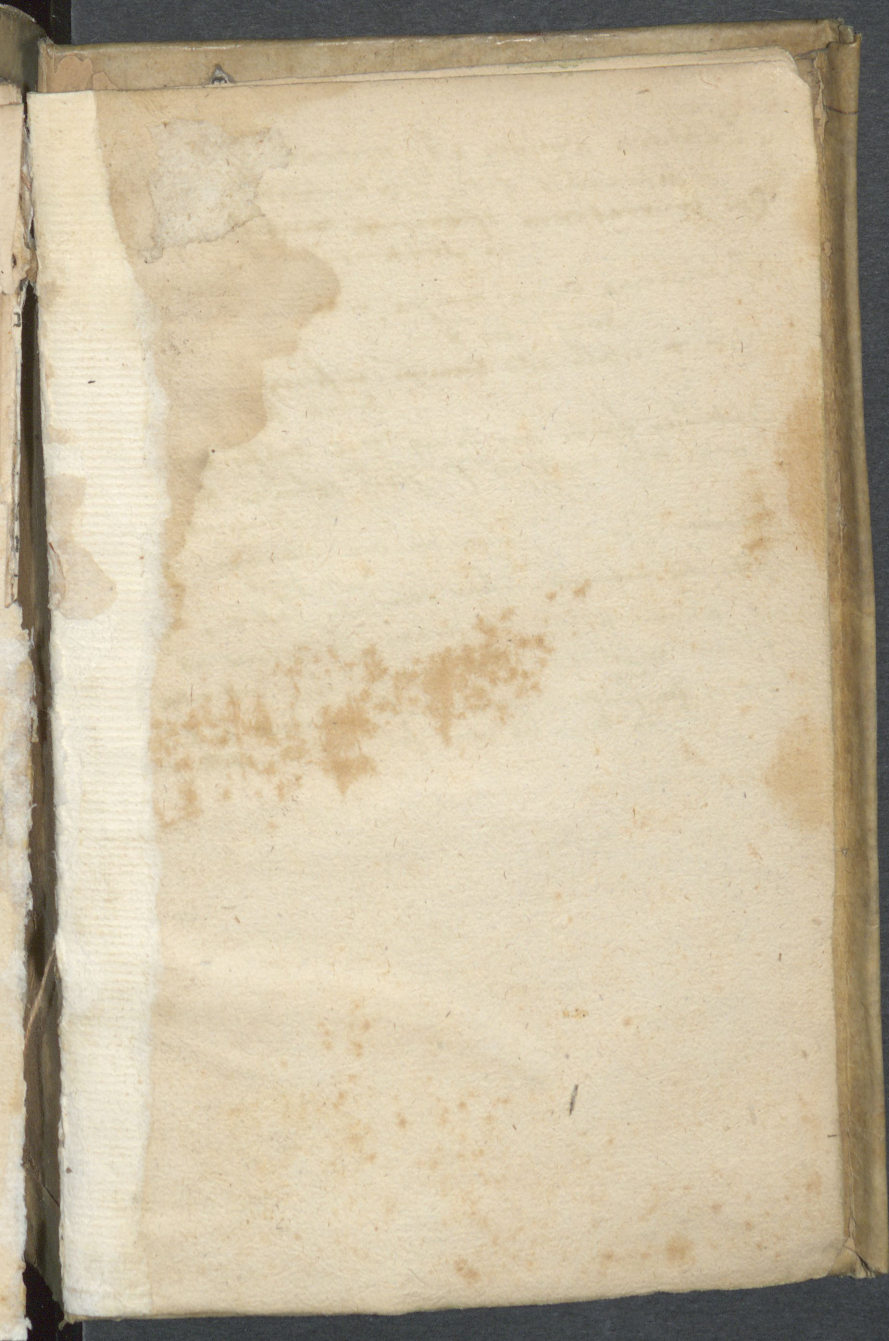

Actioes et Legis leges.

- 1 Actor et reus sui contractus eius ab initio
 legis sui actionis. utroque iurare debent. p. 4.
- 2 Damnum et iniurias libris qui ad
 versum infirmum amittitur. E. 1.
- 3 Qui simul omnia lib. amplius eam invidiam
 Prohibetur. E. 1.
- 4 Quando in primis lib. etiam ante con
 signationem no. utent omni ante testis
 sui probatio admittenda. F. 2.
- 4 De debitis exigendis. ibidem infra pagina.
- 5 De testibus et fine testimonij. F. 3.
- 6 Iudex in causis criminalibus no. potest
 accusatorem appellare debet. si ipse facit.
- De calumniatoribus et calumnia. Item qd. p. 4. C. 4.
 calumniari, Convincari, Tergiversari. E. 1. v. p. 4.
- Tergiversari lib. etiam ab factis et tergiversari. E. 2.
 Calumniari. Pra. nautari. Tergiversari quid sit
 Arbitri officium. E. 3. v. E. 1. v.
- Ex parte, replicatio, duplicatio replicatio quid. F. 1.
- Fidus contra se dicitur falsum et. C.
 Et in iur. confessis id infirmum no. potest. F. 1. v.
- In testibus quid promittitur. F. 3. v.
- De appellacione et libris dimissionis et
 de fidei. G. 3. alias libelli appellatorij.
- De in integrum restitutionibus. G. 4. v.
- Testamentum et Tutela. H. 1.
- Successor de longo usu proprii officium. I. 2.
- Qui testis in testamentis requiritur. K. 1. v.
- Actus testamenti facienda quae. K. 2. v.

Natura agnoscit, neciura cui a l'v
Inimicitia fieri locupletiorum.
Qui ignorat vni optantem vindicari. Goff
in Sententijs lib 5.

Publicani nina amissa, in vni d'vntur
Sump: lib 8.

Vim vi repellendo, damnum inferri innocenti
Sump: lib 9.

Creditor fidei (aut de my) ante. Sump: de fi
nunt totij am p'ris. P'ncipia solvitur. Dubi 7. 4
in p'ntentijs

Intelligi Partes litigantia cui interdicta f'ctur
Sump: lib 9. 2

Positis infanti in par f'cturij f'cturij 9. 4
a' alium si f'cturij f'cturij, in f'cturij ad
f'cturij n'g'it f'cturij n'g'it. Dubi 7. 4
Sump: lib 9.

Lex, ut f'cturij d'vntur n'g'it, ita ad 61 d'vntur
in Regulis iuris folijs. n'g'it. M. 1. 1

Solutio et liberatio iuris quia. fol. v. 1. 72.

Impugnatio quia est debita et credita in p. s. contractu
no. 2. v. folio.

Delegatio est quia vili. sua alicui vel non creditori v. 3
De constituta p. rima, q. est pro alio solutio p. s. m. h. r. s.
et de mora v. 3. v.

De conditionum impediti, an p. rima q. no. debetur
aut no. pro creditori p. rima solutio. v. 4. v.

Finium negationem in d. h. n. x. 2.

Familia excisenda adio, quia res p. rima d. p. r.
C. i. v. x. 3.

De communi d. i. v. d. v. x. 4.

De exhibendum aliquis in. x. 4. v.

Si antequam p. rima ex conditionem, v. 1

De arguenda vel amittenda p. rima. v. 2.

De longi temporis p. rima. v. 4.

De actionibus v. 1. v.

De actionem in p. rima et de malo v. 3.

De iudicijs. v. 4. De n. iudicata. A. a.

De p. rima iudicijs A. a. 2.

De p. rima et criminibus v. 3. v.

Furti et vi honorum r. p. r. A. a. 4.

Quo vi m. r. p. r. causa p. r. v. 1.

De damno iniuria et vexatibus v. 1.

Cum quis laesus iudici v. 3. v.

De fornicarijs et adulterijs v. 1. v.

Parti voluntaria p. rima aut v. 1. v.

Alia crimina publica v. 1. v.

De falsis et p. rima v. 1. v.

De p. rima C. c. 1. v.

De ini. p. rima et bonis damnatorem C. c. 2